№ 171 ՇԱԲԱԹ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 1 1907 ՇԱԲԱԹ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 1 № 171

ԵՐԵՍՈՒՆՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak".
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում ամէն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Կիրակի, դեկտեմբերի 2-ին, վրացերէն «Սինաթլէ» թերթի նախկին խմբագիր

ԱՐՇԱԿ ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆ ՎԱՌՆԱՋԵԱՆԻ

եղեռնական մահվան քառասունքի օրը Թանդոյեան եկեղեցում կը կատարվի պատարագ և հոգեհանգիստ, որի մասին յայտնում են հանգուցեալի մայրը՝ Կատերինէ, եղբայրը՝ Գրիգոր և քոյրը՝ Եղիսաբէթ Վառնազեանները, Նինա և Գէորգ Ծիցիկեանները: Պատարագի սկիզբն է ցերեկվայ ժամը 10-ին, հոգեհանգիստը ժամը 12-ին:
(շ.) 1—1

ՊԵՐՃ ՊՌՕՇԵԱՆԻ

Թաղումը տեղի կունենայ կիրակի, դեկտեմբերի 2-ին: Պատարագի սկիզբն է առաւօտեան ժամը 10-ին Վանքի աւագ եկեղեցում: Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը: 2—3

Վերջերս, Վերայում, Օլգինսկի փողոցում № 46 տանը բացված է

ՊԵՏԱԿԱՆ ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ԳԱՆՁԱՐԱՆԻ

ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ

(Կից զինւորական-ճաշարանական ղասարանին)

Բաց է երեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ օրերը՝ առաւօտեան ժամը 10-ից մինչև ցերեկվայ ժամը 1-ը, իսկ կիրակի օրերը՝ առաւօտեան ժամը 10—11 ժամը:
1—3 առ. Կառավարիչ՝ ԲԷՔՕՐԱՁՕՎ.

ԹԻՖԼԻՍԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԻ ԱԻԱԳ

ԱՐ. Ն. ՄԻԼՕՎԸ

Խնդրում է դասային վճարողներին ներկայ լինել Թիֆլիսի վաճառականների ընդհանուր ժողովին, որ կայանալու է կիրակի, դեկտեմբերի 2-ին, առաւօտեան ժամը 11-ին, Թիֆլիսի վաճառականների ժողովարանում: Ժողովի առարկան է փոխադարձ օգնութեան ընկերութեան հարցը:
(ու. շ.) 2—2

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԻ ՓՈԽԱԴԱՐՁ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

կանոնադրութեան 34-րդ յօդուածի հիման վրա հրաւիրում է ընկերութեան պ. պ. անդամներին արտակարգ ընդհանուր ժողովի, որ նշանակված է դեկտեմբերի 2-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին, Թիֆլիսի ժողովարանի դահլիճում:
Պարապմունքն առարկաներն են.
1) Ընկերութեան կանոնադրութեան փոփոխութեան հարցը.
2) Ընկերութեան կարիքները ծածկելու համար միջոցներ գտնելու հարցը.
3) Ընթացիկ հարցեր.
[illegible]
(ու. շ.) 2—2

ՎԱՌԱՆԴՆԵՐԻ ԿՈՂՄԻՑ

Եղբայր Գրիգոր Գէորգեանի Սալիբովի հանգուցեալ ժառանգները ծանուցանում են, որ հանգուցեալի բոլոր պարտատէրերը և պարտապանները պէտք է դիմեն Թիֆլիսում, Բարոնսկայա և Վանկեվսկայա փողոցների անկիւնում: Հասցէն՝ уголъ Баронской и Ванкской ул. соб. д.
առ. 1—1

ՄԻ ԱՌԻԹ

Բոլոր անոնք որ կուզեն Լոնդոնի և Թուանսայում այլ քաղաքների գործարանների ու հաստատութիւնների հետ կապ հաստատել, կամ միւս եկող կալուածները ծախել, կամ այլ և այլ գործարաններու հետ հաղորդակցութեան մէջ մտնել,

Մ. Բ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

յանձն կառնէ այդպիսի գործեր: Պատրաստ է նոյնպէս յաճախորդներ գտնել բոլոր անոնց որ ապրանք մտցնել կուզեն Անգլիական հրապարակի վրայ:
Պայմաններ ու մանրամասնութիւններ կարելի է ստանալ դիմելով.—M. P. PAPAZIAN, 202, Marylebone Road, London W. Տեղեկութիւններ և կաթալօկներ կը ղրկվին միայն անոնց որ կը ներփակեն ճանապարհածախսը: (Դրոշմի պնրագային 20 կ.):
(շ.) առ. 3—5

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Շաբաթ, դեկտեմբերի 1-ին,
Գ. պ. անդամների, կանդիդատների, նրանց ընտանիքների և հիւրերի համար
Հայոց Դրամատիկ. ընկ. խումբը
կը ներկայացնէ

I

„ՎԵՐՋԻՆԱՅԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ“

Կատ. 1 գործ.

II

„ԲԺԻՇԿ ԹԱԹՈՍ“

Կատ. 1 գործ.

Մասնակցում է ամբողջ խումբը
Սկիզբն է երեկ. ժամը 8 1/2-ին. Տոմսակները 1 ր. մինչև 30 կոպէկ կարելի է գնել ժողովարանի շվէյցարից:
առ. 1—1

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՆՈՒԿ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Բնիկ բաղէշցի՝ մօտ 38 տարեկան, քիչ երկայնահասակ և միջակազմ, գրեթէ տաս տարիներ առաջ իմացանք, որ Ռուսաստան անցած է, բայց ուր լինելը չեմ գիտեր:
Ներկայիւս կուզամ խնդրել այն ամենէն, որոնք գիտեն անոր հասցէն մեզ իմացնել:
Մեր հասցէն հետևեալն է՝ H. Sarkissian, Khartoum (Soudan). 1—1

ՀԱՆԴՈՒՑԵԱԼ

ՊԵՐՃ ՊՌՕՇԵԱՆԻ

զաւակները յայտարարում են, որ այսօր շաբաթ, երեկոյեան ժամի 5-ին Վանքի մայր եկեղեցում տեղի կունենայ իրանց հանգուցեալ հօր ամբիծքը, իսկ վաղը կիրակի օր կը կատարվի Թաղումը:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Իրականութիւն. Վերջին տեղեկութիւններ. Պերճ Պռօշեանի մահվան առիթով. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—Տաւրիկեան պալատից. Պետական Դումայի շուրջը. Թատրոն և երաժշտութիւն. Տեղեկութիւններ գաւառից. Ներքին լուրեր. Ոստիկանական տեղեկութիւններ. Ռուսաստանի կեանքից. Նամակ խմբագրութեան. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ.—Պերճ Պռօշեանի յիշատակին.

ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

—

Վերջին կաթիլը վճռում է շատ հարցեր:

Վերջին կաթիլը պատճառ է դառնում գաղափար կազմելու այն անօթի վիճակի մասին, որ արդէն լցված է եղել:

Այդպիսի վերջին կաթիլների դեր կատարեցին մեզանում՝ մեր կեանքի մէջ այն տխուր դէպքերը, որոնք տեղի ունեցան վերջին տարիներում:

Մեր գիւղական իրականութիւնը անհեռատես աչքերին Թւում էր բաւական նախանձելի դրութեան մէջ, բայց այն ամէն անձերի համար, որոնք ծանօթ էին մեր գիւղական կեանքի վիճակին, տեսնում էին նրա աստիճանաբար սնանկանալը և գիտէին, որ օր օրի վրա դժուարանում է գիւղական ժողովրդի կացութիւնը:

Մենք յաճախ առիթ ենք ունեցել խօսելու մեր ժողովրդական մասսաների ցաւերի ու ծանր կենսական պայմանների մասին: Ցոյց ենք տուել, թէ ինչպէս գիւղական հողը բաւականութիւն չէ տալիս աճող ժողովրդին, ինչպէս նա ուժասպառ է լինում տարէ-տարի, ինչպէս ժողովուրդը հիւծվում և մաշվում է, ինչպէս երիտասարդ գիւղական ույժերը ստիպված են որոնել ուրիշ աղբիւրներ իրանց ապրուստը ապահովելու համար, ինչպէս հողի մարդը կեղեքվում է, ընկճվում և սոսկալի պարտքերի տակ հալումաշ լինում:

Մեր հասարակութիւնը լսում էր այդ բոլորը և ոչ մի քայլ չէր անում միջոցներ ձեռք առնելու վտանգի դէմ: Մեր երիտասարդութիւնը չէր կազմակերպվում՝ օգնութեան գալու իր տառապող եղբօրը և յետ պահելու նրան այն անդունդի մէջ գլորվելուց, որը բացված էր ժողովրդի առաջ:

Խղճացած, սնանկացած ժողովուրդը մի կերպ քարշ էր տալիս իր կեանքը, մի կերպ դիմանում էր դժբաղդութիւններին: Եւ այնպէս էր Թըւում, թէ նա դարձեալ կարող է տոկալ և ոտքի վրա մնալ:

Բայց ահա վրա հասան մի քանի խոշոր փորձութիւններ և ամեն բան պարզվեց ու մերկացաւ իր սոսկալի պատկերով: Թուլացած և ուժասպառ դարձած գիւղականը աւելի ևս չը կարողացաւ դիմանալ և ընկաւ սուր կարիքի ու Թշուառութեան գիրկը:

Այն պատկերը, որ այժմ բացվեց մեր հասարակութեան առաջ, այլ ևս չէ կարող քօղարկվել, չէ կարող մեղմ և լաւատես գոյներով նորից մոռացութեան տրվել:

Ժողովրդական ծանր տնտեսական դրութեան խնդիրը հանդէս է եկել իր բոլոր ույժով:

Եւ ոչ ոք չէ կարող նրան այլ ևս անտես առնել և նրան խեղդել ու քընացնել:

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Երէկ, նոյեմբ. 30-ին, առաւօտեան, Աղստաֆա կայարանին չը հասած՝ Բաքուի ճանապարհորդական-պօստատար գնացքը խորտակվել է: Խորտակման րօպէին անյայտ չարագործներ սկսում են կրակել գնացքի վրա: Գընացքի զինւորական պահակախումբը սկսում է իր կողմից կրակ բանալ չարագործների վրա: Հրացանաձգութեան ժամանակ սպանվել և վիրաւորվել են մի քանի հոգի: Պօստը մնացել է անվնաս: Քաղաքից ուղարկված է բժըշկական օգնութիւն վիրաւորվածների համար:

Ինչպէս ենթադրում են, խորտակումը հետևանք է կանխամտածված դաւադրութեան՝ պօստը կողոպտելու նըպատակով:

Մանրամասնութիւնները կը հաղորդենք հետևեալ անգամ:

—

Երևան, 29 նոյեմբերի

Երէկ երեկոյեան տեղական դեղագործ Բուդինիցկու բնակարանը մտան մի քանի զինված անձեր և մահվան սպառնալիքով խլեցին նրանից 4500 րուբլի: Դա էքսպրօպրիացիայի երկրորդ դէպքն է Երևանում կարճ ժամանակամիջոցում: («Т.Л.»)

—

Դրութիւնը Պարսկաստանում

«Times» լրագրին հաղորդում են նոյեմբերի 5-ին (ն. տ.) Թէհրանից, որ մէջլիսի վերջին նիստում պալատի նախագահը յայտնել է, որ Թիւրքմէնների դէմ գործելու համար Աստրաբադ ուղարկված Սպահդարը դեռ ևս նստած է իր տանը տկարութեան պատրուակով, մինչդեռ իսկապէս նա առողջ է: Նրա վարմունքը շացատրվում է դեսպանութիւններից մէկի ունեցած ազդեցութեամբ: Նախագահը ապա յիշեցրել է Հնդկաստանի, Լեհաստանի և Մարօքկօյի պատմութիւնը: Պարսկաստանի մէջ ներկայումս տիրող կուսակցական տարաձայնութիւնները, նրա ասելով, սպառնում են նրան ևս միևնոյն դրութեան հասցնելու: Խօյի իմամ-Ջուման նկարագրել է այն անգթութիւնները, որ կատարում են Թիւրքերը սահմանի վրա, և մատնանշել է Պարսկաստանի ծանր կացութիւնը: Նա չունի ոչ դրամ, ոչ զինւորներ և ոչ էլ վարչութիւն:

Նոյեմբերի 6-ին (ն. տ.) միևնոյն լրագրին հաղորդում են, որ Մուհտեշիմ էս-Սուլթանէն Թէհրանից ուղևորվել է բազմաթիւ սվիտայով դէպի Թիւրքական սահմանագլուխը: Մասնաժողովը կը հասնի իր նշանակված տեղը երկու շաբաթից յետոյ: Մինչ այդ յուզիչ լուրեր են ստացվում Թիւրքերի գործունէութեան մասին ամբողջ սահմանագլխի ուղղութեամբ, մանաւանդ, Միջագէտքի ամենահեռաւոր արևմուտքում: Սուլթանի էմիսարները մեծ ույժեր են կենտրոնացնում ուխտաւորների գլխաւոր ճանապարհի վրա և դրանից, ի հարկէ, պարսիկները քիչ նեղութիւններ չեն կրում:

Աստրաբադում դրութիւնը չափազանց լուրջ է: Թիւրքմէնները՝ անցնելով դէպի Մեշէդ գնացող ուխտաւորների գլխաւոր ճանապարհով, իրանց ետևից Թողնում են հրդեհված գիւղեր և աւերածութիւն: Ամբողջ շրջանը Աստրաբադից դէպի արևմուտք և Սաբզվարից արևելք, դէպի Մեշէդ, գտնվում է այդ վայրենի և անհնազանդ ցեղի տիրապետութեան տակ: Խաղաղ ուխտաւորներն ու գիւղացիները գանակոծվում են և գերի տարվում: Աստրաբադի և Մեշէդի նահանգապետները անզօր են ստեղծված դրութիւնը կանոնաւորելու:

Պարսից կառավարութեան ներկայացուցիչները չեն ուզում ծածկել, որ առանց դրամի և զինւորների իրանց ույժից վեր է կատարել իրանց ծրագրի առաջին մասը, իսկ ձեռնարկել երկրորդը կատարելու, այսինքն բարենորոգումները մտցնելու, նրանք ներկայ պայմաններում անկարող են:

Գաղտնի ընկերութիւնները եռանդուն գործունէութիւն են ցոյց տալիս: Նրանց անդամներից մէկը յայտնել է Թղթակցին, որ նրանք այժմ զբաղված են առաջնակարգ կարևորութիւն ունեցող մի գործով: Նրանք առաջարկել են շահութեան գահը Զիլլի-էս-Սուլթանին, և վերջինս սիրով համաձայնվել է ընդունել նրանց առաջարկը:

Այդ ընկերութիւնները կարծում են, որ իրանց կաջողվի գահընկէց անել Մահմադ-Ալի շահին և նրա տեղը նստեցնել Զիլլի-էս-Սուլթանին:

ՊՌՕՇԵԱՆԻ ՄԱՀՎԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

—

«Մշակի» խմբագրութիւնը ստացաւ հետևեալ հեռագիրները Մոսկվայից.

Ողբում ենք հայ գիւղացու անկեղծ ցաւակից, արդիւնաշատ ազգախօս, տաղանդաւոր վիպասան և հայ լեզուի բազմաչարչար ուսուցիչ Պերճ Պռօշեանի մահը: «Սօս և Վարդիթերի» հեղինակի յիշատակը յաւիտեան անկործանելի յուշարձան կը մնայ իւրաքանչիւր հայի սրտում:

Լազարեան ճեմարանի սաներ

—

Մոսկվայ, 30 նոյեմ. 11 ժ. 47 ր.

Լազարեան ճեմարանի հայ ուսուցիչները խորը վշտացած են հայրենի պօէզիայի աղքատ դաշտի անխոնջ մշակի՝ Պերճ Պռօշեանի մահվան առիթով:

Տեսուչ՝ Թանդեան

—

Կ. Պօլսից պատրիարք Օրմանեանը հեռագրում է Գարեգին արքեպ. Սաթունեանին և կարգադրիչ մասնաժողովին.

Ողբում ենք աւագագոյն և հռչակաւոր վիպասան, բանաստեղծ և հեղինակ Պռօշեանի մահը: Մասնակից ենք ընտանիքի սուգին:

—

Թիֆլիս, 30 նոյեմբ.

Թիֆլիսի Միքայէլեան քաղաքային արհեստաւորաց դպրոցի ուսուցիչներս և ծառայողներս յայտնում ենք մեր խորին վիշտը հայ գրականութեան մէջ անխոնջ աշխատող Պերճ Պռօշեանի մահվան առիթով: Յանձնարարում ենք մեր կողմից պ. Յ. Սօլօվեանցին ներկայ լինել Թաղման հանդիսին և մեր վշտերի Թարգման հանդիսանալ հանգուցեալի գերեզմանի վրա:

Տեսչի պաշտօնակատար՝ Գ. Քաթանեան, Մ. Մանդինեան, Ե. Գրիգորեան, Ք. Թումանեան, Գէորգ Յովհաննիսեան, Ե. Սողոմոնեան, Գրիգոր Ռոստոմեան, Շ. Քոչարեան, Յ. Սէմէրճեան, Զ. ք. Զարդեղեան, Ս. Գլախեանց, Յ. Սօլօվեան

—

Թիֆլիս, 30 նոյեմբ.

Անկեղծ սրտի խորին ցաւակցութեամբ ողբում ենք հայ գրականութեան անխոնջ մշակի և մեր մատաղ սերունդի սիրելի ուսուցիչ Պերճ Պռօշեանի մահը:

Մի խումբ տեղարնակ շամախեցի երիտասարդներ

—

Հանգուցեալի ընտանիքը ստացել է հետևեալ հեռագիրները.

Աքասքումաև, 27 նոյեմբերի

Խորապէս վշտացած ենք ձեզ հասած դժբաղդութիւնից: Ողբում ենք մայրենի գրականութեան արժանաւոր գործչի, մեր սրտին մօտ մարդու մահը:

Սօֆիա Գրիգորեան, Ասլանեան

—

Մոսկվա, 27 նոյեմբերի

Իմ խոր ցաւակցութիւնն եմ յայտնում ձեզ և բոլորին Թանգագին ծնողի, մեր յայտնի գրողի մահվան առիթով:

Շահազիզ

—

Եփրեմ վարդ. Սուքիասեան ստացել է հանգուցեալի ընտանիքին յանձնելու.

Բաքու, 25 նոյեմբերի

Խորապէս վշտացած ենք ձեր Թանգագին հայր, մեր անմոռանալի բարեկամ Պերճի մահով: Ցաւում ենք, որ երէկ չը գիտենք ա-

լով ներկայ չէինք՝ մեր ցաւակցութեան զգացմունքները արտայայտելու ձեզ: Թող Աստուած մխիթարէ ձեզ:

Յարութիւնեաններ

—

Երևան, 28 նոյեմբերի

Խնդրում եմ հանգուցեալ Պերճի զաւակներին հաղորդել իմ անկեղծ ցաւակցութիւնը:

Յուսիկ արքեպիսկոպոս

—

Թիֆլիս, 30 նոյեմբերի

Թիֆլիսաբնակ մի խումբ նուխեցի երիտասարդներ, ողբալով երկրորդ Խաչատուր Աբովեան Պերճ Պռօշեանի մահը, խնդրում են պ. Լէօից (Առաքել Բաբախանեան) կիրակի, դեկտ. 2-ին, ներկայ լինել թաղմանը և իրանց անունից յայտնել ցաւակցութիւն:

Ի դիմաց խմբի՝

Ս. Տ.-Յարութ.

—

Պերճ Պռօշեանի թաղման կարգադրիչ մեծայարգ մասնաժողովին.

Հայրենիքին, Ազգին և Եկեղեցուն հարազատ և սիրահար քնքշաւոր մատենագիր, աշխարհիկ լեզուի մշակող ու ընդարձակ տարածող, օրիորդական ուսումնարանների հիմնադիր, անխոնջ ուսուցիչ, գեղեցկին և բարւոյն նախանձախնդիր առաջինի Պերճ Պռօշեանցի՝ իր բեղմնաւոր աշխատակցի դագաղին պսակի փոխարէն «Աղբիւր-Տարազի» խմբագրութիւնը յատկացնում է հարիւր րուբլու գրքեր և պատկերներ Պռօշեանի ծննդավայր Աշտարակում հիմնվելիք նրա անունով գրադարան-ընթերցարանին:

Տ. Նազարեան

—

Կարգադրիչ մասնաժողովի անունով ըստացվել են հետևեալ հեռագիրները.

Աստրախան, 29 նոյեմբերի:

Աստրախանի հայ հասարակութիւնը, ծխական ժողովում յարգելով հայ գրականութեան վետերան Պերճ Պռօշեանի յիշատակը յոտընկայս, իր խորին ցաւակցութիւնն է յայտնում «Կռուածաղիկի» ու «Սօս և Վարդիթերի» անմոռանալի հեղինակի մահվան առիթով:

Ժողովի ներկայացուցիչ՝ Սուլթանեան
Քարտուղարուհի՝ Վարակեան

—

Արմաւիր, 29 նոյեմբերի

Արդիւնաշատ աշխատաւոր, ռոմանիստ, գրող և ուսուցիչ Պերճ Պռօշեանի մահվան առիթով Արմաւիրի հայ դպրոցները խորին ցաւ են յայտնում և 50 րուբլի են ուղարկում կարգադրիչ մասնաժողովին: Կիրակի օրը կը կատարվի հոգեհանգիստ:

Հայ դպրոցների կառավարիչ՝
Գեանջեցեան

—

Գ. Ա. Ահարոնեան ստացել է հետևեալ հեռագիրը.

Էջմիածին, 28 նոյեմբերի

Մեր խորագոյն ցաւակցութիւնն ենք յայտնում մեր ժողովրդական բանաստեղծ, վիպասան Պռօշեանի մահվան առիթով:

Վաղարշապատի ծխական դպրոցի ուսուցիչներ և վարժուհիներ

—

Սպահան, 29 նոյեմբ.

Ջուղայի ազգային երկսեռ դպրոցների ամբողջ կազմը յայտնում է խորին ցաւակցութիւն ժողովրդի վիպասան, ուսուցիչ Պռօշեանի մահվան առիթով: Խնդրում ենք Ստեփան Լիսիցեանին լինել մեր կողմից պատգամաւոր: Փոխադրեցինք հարիւր ր., յատկացրէք հանգուցեալի յիշատակին, ինչպէս յարմար կը համարէք:

Բաղրատ վարդապետ, հոգաբարձութիւն, ուսուցչական կազմ

ՏԱՒՐԻԿԵԱՆ ՊԱԼԱՏԻՑ

(Սեփական թղթակցից)

—

Պետերբուրգ, 20 նոյեմբերի

Պետական Դումայի իններորդ նիստի զբաղմունքի առարկան կառավարութեան դեկլարացիան էր: Ստոլիպինը և միւս մինիստրները նիստի սկզբից արդէն ներկայ էին: Այդ օրվայ նիստը պիտի հետաքրքրական լինէր, որովհետև հոկտեմբերեանների կողմից խօսելու էին Պլեվակօն, Ուվարօվը, Կապուստինը և Պետրօվօ-Սօլօվօվօ (վերջին երկուսը հոկտեմբերեանների ձախ թևին են պատկանում), իսկ կադետների կողմից Պերգամենտը և Կօկօշկինը:

Լուրեր էին պտտում, որ աջակողմեանները վճռել էին նորից սկանդալ սարքել, երբ Կօկօշկինը ամբիօն բարձրանայ, որպէսզի կարողանան առիթ ունենալ նրան էլ Դումայից վռնդել, բայց այդ նրանց չաջողվեց:

Դեկլարացիայից յետոյ հոկտեմբերեանների կողմից դեռ ոչ ոք չէր խօսել և պարզել նրանց դիրքը դէպի դեկլարացիան և կառավարութիւնը, թէև Գուչկովի առաջարկած բանաձևը արդէն ցոյց էր տալիս, որ նրանք կառավարութեան սատմների հետ համաձայն են և մտադիր չեն դեկլարացիան քննադատել բառ էութեան:

Եւ ահա Ուվարօվը ամբիօնից սկսում է բացատրել իրանց հայեցակէտը. նա, նախ և առաջ, յարձակվում է ձախակողմեանների, ես առաւել կադետների վրա, որ սրանք համարձակվել են իրանց հրաւիրել կօնստիտուցիօնական սկզբունքները պաշտպանել: Ապա նա երկար դէս ու դէն ընկնելուց յետոյ յայտնում է, որ իրանք շատ գոհ են դեկլարացիայից և կառավարութեան ընդգծած ծրագրից: Բայց որպէսզի մի փոքր քօղարկէ իրանց պնակալեզական քաղաքականութիւնը, նա աւելացնում է, որ իրանք ափսոսում են, որ դեկլարացիայի մէջ չէ յիշատակված հոկտ. 17-ի մանիֆեստի մասին և ոչ մի խօսք: «Թէև դա և դրա նման անշան դեֆեկտներ կան դեկլարացիայում,— —ասում է Ուվարօվը, բայց մենք հոկտեմբերեաններս մեզ պարտաւոր ենք համարում կառավարութեանը պաշտպանել, որպէսզի դրանով հիմք դնենք ստեղծագործական աշխատանքներին: Մենք ոչ մի ժամանակ օպպօզիցիա չենք կազմել և ապագայում էլ մտադիր չենք կառավարութեանը օպպօզիցիա կազմել,—շարունակում է Ուվարօվը,— բայց դա դեռ չէ նշանակում, որ մենք կառավարութեան ամեն մի առաջարկութիւնը առանց քննադատութեան կընդունենք. ոչ, այլ մենք կառավարութեան ներկայացրած օրինագծերից կընդունենք բոլոր այն մասերը, որոնք համապատասխանում են ժողովրդական կարիքներին և շահերին, իսկ մնացածները կը մերժենք»: Իբրև ապացոյց այդ խօսքերի, որ իրանք գործնական կեանքում այնպէս են վարվելու, ինչպէս որ խօսքով ասում են, Ուվարօվը ճառը վերջացնում է այսպէս. «Մենք, մեր կուսակցութեան ահագին մեծամասնութիւնը, գովաբանում ենք կառավարութեան՝ հողային հարցում ընտրած ուղին և այժմվանից յայտնում ենք, որ կառավարութեան ներկայացրած օրինագծերը կը պաշտպանենք և ապագայում»:

Ահա հոկտեմբերեանների քննադատական վերաբերմունքի մի նմուշ. բայց այդ դեռ ոչինչ. դուրս է գալիս, որ այդ կուսակցութեան մէջ կարող են և այնպիսի կուրիօզներ պատահել, որ միևնոյն կուսակցութեան պատկանող անդամներից մէկը կարող է մի կարծիք ունենալ դեկլարացիայի մասին և իր կարծիքը Դումայի ամբիօնից յայտնել իբրև ամբողջ կուսակցութեան կարծիք, իսկ մի ուրիշը նոյնպէս Դումայի ամբիօնից և նոյնպէս կուսակցութեան անունից յայտնել միանգամայն հակառակը:

Այդպիսի մի բան պատկերացաւ մեր առաջ, երբ Սուվօրօվից յետոյ Կապուստինը և Պետրօվօ-Սօլօվօվօ միանգամայն տարբերվում էին սկզբունքային հարցերում: Կապուստինը, օրինակ, դժգոհ է դեկլարացիայից, որ կառավարութիւնը չէ ուզում ընդառաջ գալ ժողովրդական ներկայացուցիչներին և գործ է ածել դեկլարացիայում այնպիսի անհաշտ լեզու, որը չէ կարող նպաստել երկրի խաղաղացման: Նա գտնում է, որ հոկտ. 17-ի մանիֆեստում յայտնած բոլոր ազատութիւնները անհրաժեշտ են իրական կեանքի մէջ անցկացնել, և դրանց մասին կառավարութիւնը պէտք է դեկլարացիայի մէջ յիշէր: Իսկ Պետրօվօ-Սօլօվօվօ աւելի ևս խիստ կերպով քննադատեց կառավարութեան դեկլարացիան և մինչև անգամ ասաց, որ պէտք է առանց յոգնելու աշխատել, որ հոկտ. 17-ի մանիֆեստը իրականանայ:

Օպպօզիցիայի կողմից խօսում էին սօցիալ-դեմօկրատ Չխէիձէն, աշխատաւորական Կրօպօտօվը և կադետներից Աջէմօվը և Պերգամենտը: Կադետները ոչ մի նոր ծրագրային բան չասացին, միայն տաղանդաւոր կերպով հոկտեմբերեաններին ցոյց տուին իրանց սխալը:

Պատգամաւոր Չխէիձէն առաջին անգամն էր ամբիօն բարձրանում, և գոհունակութեամբ կարող ենք արձանագրել, որ նա կարողացաւ արտասանել ծրագրային, բայց միևնոյն ժամանակ կենդանի և հետաքրքրական ճառ: Չխէիձէի խօսելու ձևը անծանօթ էր շատերին. նա իւմօրիստիքական համեմատութիւններ էր անում և ամփոփումներով սաստիկ մտրակում աջակողմեաններին և կառավարութեան ներկայացուցիչներին: Նա ասում էր, որ կարելի է կառավարութեանը միայն շնորհակալութիւն անել, որ նա այս անգամ դեկլարացիան այնպէս պարզ է գրել, որտեղ լուսաբանված է կառավարութեան թէ նպատակը, թէ միջոցները, որոնցով իրագործելու է նա իր նպատակը և տակտիկան: Այն, ինչ որ կառավարութիւնը ցանկանում է ձախակողմեաններին վերագրել, աւելի հիմնական պատճառներ ունի: Մինչև ձախակողմեանների երևալը, կառավարութեան ասելով, ամեն ինչ խաղաղ էր և անդորր, բայց բաւական է, որ այդ անհանգիստ ձախակողմեանները երևային, որ ամեն ինչ տակն ու վրա լինէր: Բայց այն ժամանակ ինչո՞ւ էր հարկաւոր կառավարութեան կողմից այդքան ույժ գործ դնել, որպէսզի այդ չնչին ձախակողմեաններին կարելի լինէր ոչնչացնել: «Ակներև է,— ասում է Չխէիձէն,— որ ձախակողմեանների ետև կանգնած է այնպիսի մի ույժ, որից լուրջ կերպով վախենում է կառավարութիւնը»: Այնուհետև անցնելով ազգայնական հարցին, Չխէիձէն հետևեալն է ասում. «Աջակողմեանները միանգամայն ճիշտ նկատեցին պատգամաւոր Դմօվսկուն, որ լեհական աւտօնօմիան մի երազ է: Դմօվսկին իր ճառում ասում էր, որ ազատագրական շարժման ժամանակ առաջ էին մղվել մի շարք լօզունգներ, որոնցից ոմանք առայժմս չեն կարող իրականանալ: Ես չեմ իմանում, թէ պատգամաւոր Դմօվսկին ո՞ր լօզունգների մասին է խօսում, բայց ես կասեմ, որ քանի որ նոյն Լեհաստանում առտօնեալ դասի վերաբերմունքը դէպի պրօլետարիատի դեմօկրատական արդար պահանջները կը մնան այժմեան դրութեան մէջ, Լեհաստանը չի ունենայ աւտօնօմիա: Բայց երբ այդ վերաբերմունքը կը փոխվի, երբ լեհական սօցիալ-դեմօկրատիայի և պրօլետարիատի պահանջները կը հասկանան առտօնեալ դասակարգերը և արձագանք կը գտնեն նրանց մէջ, այն ժամանակ կը ստեղծվի մի ույժ, որը հնարաւորութիւն կը տայ իրագործել այնքան փափագված աւտօնօմիան: Այս վերաբերվում է ոչ թէ միայն լեհացիներին, այլ և բոլոր ուրիշ ազգերին: Եւ հրէաները, վրացիները և հայերը պէտք է ականջ դնեն համառուսական պրօլետարիատի ձայնին, որովհետև նա է միակ դեմօկրատական էլէմենտը»:

Ուշադրութեան արժանի էր նոյնպէս պատգ. Սերրալանօվի ճառը, որ խօսում էր մահմեդականների ֆրակցիայի կողմից և յաճախ կերպով ցանկանում էր համոզել (ո՞ւմ յայտնի չէ), որ իրանք մահմեդականները ազատագրական շարժման ամբողջ ընթացքում աւելի քան լոյալ են եղել և ոչ մի յեղափոխական շարժման չեն մասնակցել. «Մենք լաւ ենք արել թէ չէ, այդ չը գիտեմ. ես միայն արձանագրում եմ փաստը»: Ամբողջ ճառի ընթացքում աջակողմեանները անդադար ծափահարեցին. իսկ այս վերջին նախադասութիւնը արտասանելիս՝ աջակողմեաններից մէկը, կարծեմ Վ. Բօբրինսկին, բարձրաձայն յայտնեց, որ «շատ լաւ էք արել»:

Ո՞ւմ և ինչու համար էր արտասանված այդ ճառը՝ մնաց հանելուկ:

Աջակողմեանները այդ նիստում ցոյց տուին իրանց բարոյական ամբողջ ույժը և բարձրութիւնը: Բայց ափսոս որ մինչև անգամ երրորդ Դուման չը կարողացաւ նրանց գնահատել. նրանք լուրջ բաներ էին ասում, իսկ Դուման ծիծաղում էր, կարծելով թէ կլօուններն են թամաշա անում: Ո՜հ անշնորհակալ մարդիկ. եթէ իմանայիք, թէ որքան անքուն գիշերներ են անցկացրել զանազան Տիմօշկիններ, Զայսլօվսկիներ և այլն՝ այդ բոլոր՝ միանգամայն լուրջ և պատասխանատու նիւթերը ժողովելու և մշակելու համար, եթէ իմանայիք թէ ամեն մի ճառի աջողութիւնը քանի շրջանչանի է հասաւար, այն ժամանակ դուք այդպէս թեթև չէիք վերաբերվի դէպի այդ ճառերը... Միանգամայն ճիշտ է ասված ռուսական առածում — «Кому горе, кому смѣхъ»...

Արդէն գիշերվայ ժամը 12 և 20 րոպէ էր, որ նիստը փակվեց, բայց դեռ մնացել են 6 հռետոր, այնպէս որ առաջիկայ նիստը դեռ էլի դեկլարացիային կը վերաբերվի, որովհետև դեռ Ստոլիպինը վերջին խօսքը պիտի ասէ, և ապա քուէարկվելու են բոլոր այն բանաձևերը, որ Դումայում գոյութիւն ունեցող բոլոր կուսակցութիւնների կողմից տըրված են:

Արսէն Քալանթար

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

Դումայի աջակողմեան անդամների խմբակը, բաղկացած 250 հոգուց, ունկնդրութիւն է խնդրել Ցարսկոյէ Սելօյում: Ինչպէս ասում են՝ այդ միտքը համակրութիւն է գտել:

Լուրերին նայելով, չափաւոր աջակողմեաններին համակրող բարձր շրջանները վրդովված են այն պատգամաւորների դէմ, որոնք թոյլ են տուել իրանց առանձին ուղերձ ուղարկել Ցարսկոյէ Սելօ: Վերջինս ուղարկելով ծայրայեղ աջակողմեաններն ու նրանց յարողները, շրջանների կարծիքով, միայն աւելորդ կերպով ընդգծեցին այն ուղերձի քաղաքական բնոյթը, որ ընդունել է Դումայի մեծամասնութիւնը:

Շրջաններում բացի դրանից, ինչպէս հաղորդում են, երկիւղ են յայտնում, որ մի գուցէ ծայրայեղ աջակողմեանները ֆանատիկութեան հասնող իրանց անհաշտելիութեամբ դէպի ձախակողմեանները հրեն աւելի չափաւոր աջակողմեան պատգամաւորներին: («Рѣчь»)

Ժողովրդական ազատութեան կուսակցութեան պարլամենտական ֆրակցիայի քաղաքացիական հաւասարութեան մասնաժողովը նոյեմբերի 18-ին նիստ ունենալով Մ. Մ. Վինավերի նախագահութեամբ՝ որոշել է. 1) իր կազմի մէջ հրաւիրել Ա. Ց. Բօբեանսկուն և Ց. Ի. Րօդիչեվին. 2) խնդրել յաջորդ նիստին զեկուցանելու մուսուլմանական հարցի մասին՝ Ենիկեեվին և Խասմամեդովին, իսկ հրէական հարցի մասին՝ Գ. Սլիօզբերգին: Միևնոյն ժամանակ խնդրել Լ. Նիսելօվիչին ժառանգարել նիւթեր հրէական հարցի մասին, իսկ Ս. Ելրիկօվին՝ մուսուլմանական հարցի մասին. 3) հրէաների և մուսուլմանների համար գոյութիւն ունեցող սահմանափակումները վերացնելու վերաբերմամբ օրինագծերը ներկայացնել այն ժամանակ, երբ Դուման կը սկսի քննել այլազգիների ու այլադաւանների վերաբերմամբ եղած սահմանափակումները վերացնելու համար առաջարկված մինիստրական օրինագիծը: Ինչ վերաբերում է լեհերի մասին եղած սահմանափակումների հարցին, քննել նրանց լեհերի ժամանակցութեամբ:

Եարօսլավլից հեռագրում են «Р. Сл.» լրագրին, որ ռուս ժողովրդի միութիւնը ամենահպատակ հեռագիր է ուղարկել՝ խնդրելով չընդունել Պետական Դումայի ուղերձը և հրատարակել մանիֆեստ ինքնակալութեան մասին:

Իվանօ-Վօզնեսենսկից հաղորդում են, որ տեղական սօյուզնիկները, դօկտօր Դուբրօվինի հրամանով, հեռագիր են ուղարկել Պետական Դումայի նախագահ Ն. Խոմեակօվին՝ յայտնելով իրանց բողոքը այն առիթով, որ նա նոյեմբերի 13-ին ամենահպատակ ուղերձի առիթով թոյլ է տուել վիճաբանութիւններ անելու. միևնոյն ժամանակ նրանք խնդրել են իրանց այդ բողոքը կարդալ Դումայի նիստում: («Р.»)

Նոյեմբերի 23-ի նիստում հոկտեմբերեանները փառաւոր պարտութիւն են կրել: Այդ պարտութիւնը նրանք աշխատում են բացատրել իրանց անդամների անուշադրութեամբ և Դումայի նիստերին կանօնաւոր չը յաճախելու պատճառով: Այդ օրը, օրինակ, նրանցից պիտի խօսէին բարօն Մեյենդորֆ, Ֆօն-Անրեպ, Ա. Ի. Գուչկով: Սակայն վճռական րոպէին, ինչպէս «Р. В.» լրագիրը լսել է, հոկտեմբերեաններից «Ֆօն-Անրեպը դահլիճում չերևաց, իսկ Գուչկովն էլ ինչ-որ պատճառով հրաժարվեց խօսել»: Բայց իսկապէս նրանք այդ օրվայ քուէարկութեամբ կրած իրանց պարտութեամբ և խաղաղ վերանորոգչականների ձախակերպութեան դէմ քուէ տալու համար ամօթահարութիւնից սաստիկ լցված են զգում: Նրանք զգում են, որ իրանք, իբրև

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ՊԵՐՃ ՊՌՕՇԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Յիշողութիւններ)

—

Անցեալ հոկտեմբեր ամսի սկզբին ես Պերճ Պռօշեանին պատահաբար տեսայ Թիֆլիսի հայոց առաջնորդ Գարեգին սրբազանի մօտ. բայց դա նախկին աշխոյժ և զուարճախօս Պռօշեանի ստուերն էր միայն...

Նրա վտիտ, դալկացած արտաքինը արդէն կրում էր մօտալուտ մահվան կնիքը:

Գունատ դէմքով, ոսկրացած ձեռքերը ծալած ծնկների վրա՝ նա լուռ նստած էր:

Կեանքից յոգնած, խորը ընկած թախծալի աչքերը կորցրել էին իրանց կենսունակ փայլը, և նա մտածմունքների մէջ խորասուզված անշարժ նայում էր առաջ՝ մի կէտի վրա...

Սենեակում կային մի քանի պատահական հիւրեր, որոնք խօսում էին օրվայ հրատապ խնդիրների մասին...

Մի տարուց աւելի էր, որ ես նրան չէի տեսել. փոփոխութիւնը խիստ զգալի էր. այդ տեսութիւնը ինձ վրա խոր տպաւորութիւն թողեց: Նա Բագուից եկել էր Թիֆլիս և այստեղից բժիշկների խորհրդով պատրաստվում էր ճանապարհորդական պտոյտ անել դէպի Երևան, Էջմիածին և իր հայրենի Աշտարակը մի փոքր կազդուրվելու և իրան հալածող վշտից փախչելու համար:

Փորձեցի մի քանի խօսքով նրան մխիթարել, սիրտ տալ, բայց ինքս զգում էի որ Պռօշեանի օրերը արդէն հաշված էին...

— Թէ ինձ բարի բան ես ցանկանում, —ասաց նա,—դու պիտի աղօթես, որ ինձ Աստուած այս աշխարհից հեռացնէ և տայ վերջապէս իմ բազմատանջ հոգուն հանգիստ և խաղաղութիւն:

Դա էր նրա վերջին օրերի մրմունջը, նրա միակ աղօթքը և բաղձանքը:

Անցաւ երկու շաբաթ:

Պռօշեանը վերադառնում է այդ ճանապարհորդութիւնից աւելի թուլացած, լքված և գլխաւորը՝ խորապէս յուսահատված:

Դա նրա վերջին հրաժեշտի այցն էր հայրենի երկրին, ուր «Սօս և Վարդիթերը» և «Հացի խնդիրը», նրա լաւագոյն վիպական քերթուածները, ծնունդ առացան և հնչակեցին Պռօշեանի ստեղծագործական տաղանդը:

Նա մի փափագ ունէր, որը փշրվեց, չքացաւ վերջին ուղևորութեան ժամանակ:

Պռօշեանի հոգեկան վիշտը անսահման էր...

Սրտառուչ էր մեր վերջին տեսութիւնը Պռօշեանի հետ:

Նա պառկած էր Եփրեմ վարդապետի բնակարանում:

Ուղիղ մի տարի առաջ նոյն սենեակում մահվան տագնապի մէջ էր տառապում հանգուցեալ Արիստակէս արքեպիսկոպոս Սեդրակեանը:

—Տարէք ինձ, տարէք վերև...,—աղաչում էր նա հոգին աւանդելու ժամանակ:

—Ա՜խ, երբ մահը պիտի գայ և վերջին շունչս առնէ...,—նոյն տեղում մի տարուց յետոյ բացականչում է Պռօշեանը մահվան կարօտի մէջ:

Խոր թախիծը երեսին, յոգնած աչքերը բևեռած դէպի լուսամուտը՝ նա թուլացած ձայնով յիշում է իր կեանքի տառապալից մոմենտները...

Անցեալի սրտաշարժ յուշիկները խեղդում են արտասուքի մէջ հիւանդի ձայնը...

— Ասա, ինչ բանով ես մխիթարվեմ. երեք տարի սրանից առաջ ես թաղեցի ինձ հետ ծերացած կնոջս, որ իմ թշուառ կեանքի անձնուէր և հաւատարիմ ընկերն էր. նրանից յետոյ... աշխարհն աչքիս մթնեց... մենակութեան սարսափը տիրեց ջախջախված սրտիս... Կարծես դա հերիք չէր, անգութ ճակատագիրը ինձ համար նոր հարուած էր պատրաստում. իմ անդրանիկ որդիս՝ Պօշը, զոհ գնաց յեղափոխութեան... և այժմ... խեղճը... տառապում է հեռաւոր Սիբիրի խորքերում... այն որդիս, որին ալեզարդ հայրը սնուցել, կրթել, մեծացրել էր, որին աչքի լոյսի պէս փայփայում էր, որը ծերացած ծնողների յոյս և մխիթարանքը պիտի լինէր... Այժմ ինչ է մնում ինձ անել, եթէ ոչ մեռնել... Զաւակներս ցիր ու ցան... ընտանի օջախս քանդված, իմ կեանքի վերջին կապը այս աշխարհի հետ փշրված... Ես ում համար ապրեմ... Ասա, ինչով ես մխիթարվեմ... Կասես անցեալով... իմ գրական անցեալով... Ախ, ո՞ր հայ գրողը մխիթարվել է իր գրչի վաստակով, որ Պռօշեանը մխիթարվի: Եւ այժմ տեսնում ես՝ ծերացած, հիւանդ, մահվան ճիրանների մէջ տառապող Պռօշեանը... Աստուծուց... մի ողորմութիւն է... հայցում... շուտով... շուտով... ի վերին Երուսաղէմ... ա՜հ...

Նա սկսեց նիրհել:

Չը կամենալով խանգարել հիւանդի հանգստութիւնը, հազիւ զսպելով արտասուքս, ես դուրս եկայ իմ բարեկամի սենեակից: Այլ ևս ես Պռօշեանին չը տեսայ: Մի երկու օրից յետոյ նա հազիւ կարողացաւ նստել երկաթուղու գնացքը և գնալ Բագու իր դստեր մօտ, իսկ անցեալ օր լսեցինք նրա մահվան գոյժը...

—

Եթէ հայ ժողովրդական վիպագրութեան նախահայրն է համարվում Խաչատուր Աբովեանը, ապա Պերճ Պռօշեանը նրա հարազատ և աւանդապահ աշակերտն է: Մի շարք վէպերով նա քրքրեց ժողովրդական կեանքի զգայուն ծալքերը և, հանդէս հանելով, լուսարանից այնպիսի երևոյթներ, որոնք 60-ական և 70-ական թւականների գրական շրջաններում մեծ հետաքրքրութիւն և շարժում առաջ բերին:

Ինչպէս 40-ական թւականների ռուս գրականութեան մէջ Գրիգորովիչի «Деревня» և «Антонъ Горемыка» վէպերը, այնպէս և մեզանում Պռօշեանի «Սօս և Վարդիթերը» և «Հացի խնդիրը» 60-ական թւականներում խոր ակօսներ թողեցին հասարակական գիտակցութեան մէջ:

Հայ ժողովրդի կեանքը, նրա աւանդութիւնները և սովորութիւնները, հայ գիւղի տգիտութեան, սնոտիապաշտութեան և սնահաւատութեան եղերական կողմերը արտայայտիչ պատկերներով նկարագրված են Պռօշեանի վէպերում:

Հայկական գրականութեան մէջ Պերճ Պռօշեանը ամենայն իրաւամբ գրաւել է պատուաւոր տեղ. նա պատկանում է 60-ական և 70-ական թւականների այն ականաւոր գրական սերնդին, որի գրուածքները ռոմանտիքական մշուշով պատած տակաւին հեռուից գրաւում են ընթերցողին իրանց յափշտակիչ գծերով:

—

Պռօշեանը նշանաւոր դեր է խաղացել և դպրոցական ասպարէզի վրա:

Ես հանգուցեալի հետ ծանօթացայ և մտերմացայ 1889 թւին իմ պաշտօնավարութեան ժամանակ Ներսիսեան դպրոցում, ուր նա հայոց լեզուի և կրօնի ուսուցիչ էր:

Աշակերտներից սիրված, ընկեր-ուսուցիչներից յարգված՝ Պռօշեանը բացառիկ դիրք էր գրաւել ուսումնարանում:

Նա ոչ մի մանկավարժական սիստեմ չէր ճանաչում, ղեկավարվելով միայն իր սրտի թելադրութեամբ, և որովհետև ինքը բնութիւնից օժտված էր բարեհոգի և բարեսիրտ մարդու ընտիր յատկութիւններով, հետևապէս և այդ գծերով էլ որոշվում էր նրա վերաբերմունքը դէպի աշակերտները:

Մանկավարժական խորհրդի նիստերին նրա մեղմաղեայ, դիլ ձայնն էր որ հնչվում էր, երբ այս կամ այն վարկազուրկ կամ յետամնաց աշակերտի մասին պանդատներ էին լսվում:

Ո՞վ չէ յիշում Ներսիսեան դպրոցի այն ժամանակվայ ուսուցիչներից նրա ջերմ ատենաբանութիւնները այս կամ այն յանցանքի մէջ նկատված «բալա-ջանին» պատասխանատուութիւնից ազատելու համար:

Այդ պաշտպանողական ճառերը, երբեմն համեմված աւետարանի խօսքերով, արտասանվում էին ամեն անգամ ջերմ եռանդով և ոգևորութեամբ, և Պռօշեանը չէր հանգստանում, մինչև «բալա-ջանին» ներումն չը շնորհվէր:

Այդպէս էր նա ուսումնարանում, ուր ոգևորվում էր Պետրոս Շանշեանի օրինակով, Շանշեանի, որի յիշատակը Պռօշեանը մի տեսակ խանդավառ սիրով էր պաշտում:

Ընկերական շրջանում նա անզուգական էր իր իւմօրով լի զրոյցներով և սրախօսութիւններով:

Որքան էլ ուսուցիչները յոգնած լինէին դասերից, այնուամենայնիւ դասամիջոցներին ուսուցչական սենեակում քրքիջը անպակաս էր Պռօշեանի հակաճառութիւններից, ինչպէս և այն ընկերական հեգնութիւններից և հանաքներից, որոնք առատօրէն թափվում էին նրա գլխին...

Ես չեմ սխալվի, եթէ ասեմ, որ այն անդառնալի ժամերը ինձ հետ միասին Ներսիսեան դպրոցի նախկին պաշտօնակիցները միշտ կը յիշեն, իբրև իրանց կեանքի ամենաքաղցր մոմենտները:

Պռօշեանի անունը ընդ միշտ կապված է

երրորդ Դումայի ղեկավարող կուսակցութիւն, վարկաբեկ են եղել, և վախենում են իրանց հեղինակութիւնը կորցնել բարձր շրջաններում եւս։ Այդ առիթով կուսակցութեան մէջ յարաբերութիւնները լարվում են։ Հաւատացնում են, որ նրանց ձախակողմեանների մի մասը լուրջ կերպով մտածում է բաժանվել և, միանալով խաղաղ վերանորոգչականների նախաձեռնութեամբ կազմվող պրօգրեսսիստների խմբակին, կազմել մի ամփոփ կենտրօնական խմբակ։ Այդ նպատակով արդէն բանակցութիւն է սկսված։ Կոմս Բօբրինսկին էլ ջանք է գործ դնում չափաւոր աջակողմեաններից ու նրանց դաշնակից հոկտեմբրեաններից կազմել կառավարչական գործելակերպին համապատասխան մինիստրական մեծամասնութեան կուսակցութիւն։

◆ Նոյեմբերի 23-ի նիստում հերթական գործերին անցնելու առիթով կատարված քուէարկութեան արդիւնքի պատճառով հոկտեմբրեանները սպառնում են այժմ ծայրայեղ աջակողմեաններին նրանով, որ իրանք այսուհետև ստիպված պիտի լինեն թեքվել ձախ և համաձայնութիւն կայացնել ժողովրդական ազատութեան կուսակցութեան հետ կենտրօնի կուսակցութիւն կազմելու համար։ («Р. В.»)

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Նոր-Բայազէտ, 20 նոյեմբերի

Ամսիս 17-ին ծխական դպրոցի դահլիճում տեղիս սիրողները յօգուտ Նորադուզի սովեալների ներկայացրին Գ. Սունդուկեանի «Պէպօ» և Ա. Չեխովի «Медвѣдь» պիէսաները։

Պէպօի պատասխանատու դերը, որ կատարում էր Ա. Սինանեան, բաւականին աջող կարելի էր համարել, եթէ պարոնը շատ բունակ յուշարարին չը նայէր և դերը աւելի լաւ սովորէր։ Ռ. Ագաեան Գիքոի դերում, ինչպէս և միւս ներկայացումներին, փայլեց իր գեղեցիկ և մտածված խաղով։ Այնուհետև պ. Զալդրանեան—Կակուլը, օր. Քութախեան—Շուշանի, տ. Սինանեան—Կէկէլի և Էփէմիայի, և պ. Հայրապետեան—Ջիմզիմօվի դերերում լաւ էին և կարողացան պահպանել ընդհանուր անսամբլը։

Ռուսաց պիէսան, որը խաղացվեց «Պէպօ»-ից յետոյ, շատ լաւ անցաւ. աննման էր Սմիրնօվի դերում գաւառապետի օգնական պ. Օլխօվսկի. օր. Քութախեան—Պապօվա և պ. Ագաեան—Լուկա նոյնպէս աջող խաղացին։

Թատրոնում այս անգամ երևում էին բաւականաչափ ուսուներ. սակայն, ինչպէս և միշտ, փայլում էր իր բացակայութեամբ տեղիս վաճառականութիւնը, չը նայած այն բանին որ «զօռով» տոմսակներ էին վաճառված համարեա բոլորին, աչքի առաջ ունենալով ներկայացման նպատակը։

Զուտ արդիւնք, ինչպէս լսում ենք, գոյացել է 120 ր., որը յանձնելու են տեղիս աղքատախնամ ընկերութեան գանձարանին։

Ցարգելի սիրողները մտադիր են շուտով երկրորդ ներկայացում տալու նոյն նպատակով։

Գովելի է պ. Օլխօվսկու բռնած դիրքը դէպի սիրողները. նա խոստացել է միշտ մասնակցել և ձեռքից եկած օգնութիւնը հասցնել։

Լաւ կը լինէր, եթէ տեղումս մշտական սիրողների խումբ կազմակերպվէր և մի վարչութիւն ընտրվէր։

Օտարական

—

Կարս, 26 նոյեմբերի

Ամսիս 24-ին, շաբաթ երեկոյեան, տեղիս թատերասէրների մասնակցութեամբ ներկայացվեց «Դօքտօր Երուանդ Բօշյեան» անունով պիէսը, տեղիս չքաւոր աշակերտների օգտին։

Ներկայացման սկիզբը, ըստ յայտարարութեան, ժամը 8-ին էր, բայց ժողովրդի բացակայութեան պատճառով սկսվեց ժամը 9-ին, բայց դեռ կային մարդիկ, որոնք կարծես խանգարելու համար գալիս էին նոյնիսկ ժամը 10-ին։

Պիէսը ժողովրդական էր և բաւական տպաւորիչ, բայց խաղացողներից մի-երկուսը, մանաւանդ կանանց դեր կատարող օրիորդները, աչքի էին ընկնում իրանց թոյլ կողմերով։

Աւելորդ չեմ համարում երկու խօսք էլ ասել, որ թատերականները ըստ մեծի մասին զբաղվում էին խօսակցութեամբ, ի հարկէ խանգարելով հասարակութեանը և գրաւելով նրանց ուշադրութիւնը։ Վերջապէս ժամանակ է և բաւական է, որ Կարսի ժողովուրդը գիտակցութեան գայ՝ թէ թատրօնը բազար չէ, այնտեղ գալիս են լսելու և ոչ թէ խօսելու։

Ուսանող

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Զանգեզուր, 20 նոյեմբերի

Տառապող ու լքված Զանգեզուրը այլևս անզօր է պահելու իր ծոցում սիրած, փայփայած զաւակին։

Մահաշունչ սովը արդէն իր սարսուռ տարածող թևերը լայն սփռել է նրա կապոյտ երկնակամարի վրա ու սպառնում է կլանել անմեղ ու անօգնական զոհերին...

Մուրացկանութեան ցուպն առած՝ նա թափառում է գիւղեր, գաւառներ, նոյնիսկ ամբողջ լայնատարած նահանգներ է թողնում նա իր ետևը, միայն թէ ականատես չը լինի իր դժբաղդ զաւակին սովի անհնարին ճանկերում անզօր թրփրտալիս, սառնամանիքների այս թխպոտ պահուն դողդողալիս, ինչպէս աշնան թռչնած տերևները կատաղի քամու առաջ...

Սոված զանգեզուրցին երկար հառաչեց, լաց ու շիւան արեց, բայց ի զուր. ապարդիւն անցան բոլորը, մարդիկ անզգայացել, ժեռ-քար են կտրել։

Փախչում է նա սրտապատառ...

Նրա տանջանքով «ռոչորվածների» փափուկ բխեցիկական գուրգուրանքներն այլևս անզօր են պատնէշ հանդիսանալու։

Սիւնեցի Լևոն

—

Զաքաթալա, 23 նոյեմբերի

Մինչև այսօր Զաքաթալայի շրջանը համարվում էր Կովկասի առատաբեր գաւառներից մէկը, բայց այսօր այստեղ տիրում է չը տեսնված թանգութիւն, չը տեսնված աւազակութիւն։ Հացի փութը ծախվում է 6 կոպ., որը չը լսված գին է մեր գաւառի համար։ Այս տարի Զաքաթալայի շրջանի մի քանի գիւղերում, մանաւանդ Բելեքանում և Կավախչօլում, մասնաւոր բերք եղաւ, բայց այսօր այդ բերքը գիւղացիները չեն ծախում՝ երկիւղ կրելով թէ կարող է էլ թանգանալ։ Այսօր մեզանում ցորենի պուդը արժէ 2 ր. 40 կ., գարին 1 ր. 50 կ., հաւկիթը (ձու), որ առաջ արժէր ամենաթանգը 6 հատը 5 կոպ., այսօր արժէ 2 հատը 5 կոպ.։ Թանգ են և ուրիշ մթերքները։

Յ. Մ. Մ.

—

Կարս, 26 նոյեմբերի

Տեղիս հասարակութեան որոշ շրջանում միտք է յղացել մի ընկերութիւն կազմել հացի խանութ բաց անելու, որի համար ամսիս 22-ին մասնաւոր ժողով է տեղի ունեցել, ուր ընտրվել են չորս անձինք՝ երկու հայ, մի թուրք և մի պարսիկ, որոնք ժամանակաւորապէս պէտք է կարգադրեն։ Նրանց վրա պարտք է դրված նոյնպէս ներկայանալ ոստիկանապետին թոյլտուութիւն ստանալու ընդհանուր ժողով հրաւիրելու համար. արդէն ամսիս 23-ին մի խնդրագրով դիմել են ոստիկանապետին։

Որքան լսում ենք, այդ ընկերութեան նպատակը չէ աշխատանք անել, այլ որքան կարելի է աշխատելու են էժան և լաւ հաց մատակարարել հասարակութեան. ինչ գին որ նստեց թխած հացը՝ նոյն գնով էլ պէտք է վաճառեն։ Այդ համակրելի ձեռնարկին աջողութիւն ենք ցանկանում և հրաւիրում ենք հասարակութեան, որքան կարելի է, բարոյական և նիւթական աջակցութիւն ցոյց տալ այդ գործը ի կատար ածելու։

Խաչատուր Ղազանճեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Թիֆլիսում հիմնվելիք պոլիտեխնիկումի մասնաժողովի գործավար Վ. Սարագօնովը նոյեմ. 29-ին մի նամակով յայտնել է քաղաքագլուխ Չերքեզօվին, որ մասնաժողովը քաղաքային հողերը կը դիտէ կիրակի, դեկտ. 2-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին։ Նա խնդրում է քաղաքագլխին ներկայացուցիչ ուղարկել քաղաքային ինքնավարութեան կողմից։ Քաղաքագլուխը արդէն հրաւէր է ուղարկել ձայնաւորներին և միւս ծառայողներին։

◆ Նոյեմբերի 29-ին ոստիկանութիւնը խուզարկութիւն է կատարում «Ծղրօ» վրաց թերթի խմբագրատանը և «Սօրօպան» տպարանի մէջ։ Կասկածելի ոչինչ չէ գտնվել։

◆ Նոյեմբերի 28-ին իր բնակարանում ոստիկանութիւնը կալանաւորում է երկրորդ Պետական Դումայի անդամ Ջուգելիին (Ալէքսանդր) և նրա եղբայր Գէօրգիին։ Պատճառը անյայտ է։

◆ Նոյեմ. 29-ին Թիֆլիսի պօստ-հեռագրական գրասենեակի կառավարիչ Չիժիկի սպանութեան առիթով 1-ին քաղաքամասի ոստիկանական պաշտօնեաներին աջողվել է ձերբակալել էլեքտրաքարշի վատման Ֆեօդոր Մչէդլովին և կօնդուկտօր Սիմէօն Ավալիանուն, որոնք սպասել են մարդասպան Գօրգօզիանուն և օգնել են նրան փախչել։ Ձերբակալված են նաև Եասօն Զասալօվը և Գերման Գալօբլիշվիլին. երկուսն էլ էլեքտրաքարշի կօնդուկտօրներ են։ Ֆեօդօր Մչէդլովին ազատել են իբրև անմեղապարտի. այժմ ոստիկանութիւնը փնտրում է նրա եղբայր Իլիա Մչէդլովին։

◆ Այսօր, շաբաթ, երեկոյեան ժամը $6^{1}/_{2}$-ին քաղաքային տան դահլիճում (մուտքը Երևանեան հրապարակից) նշանակված է Թիֆլիսի հայոց բարեգործական ընկերութեան արտակարգ ընդհանուր ժողովը, որի գլխաւոր առարկաները լինելու են՝ 1) ընկերութեան նոր կանոնադրութեան նախագծի մասին, 2) ընկ. կտակած Յովհ. Խուդադեանի քարվանսարայի վերաշինութեան լրացուցիչ նախահաշուի հաստատման մասին, 3) ընկ. քարվանսարայի շինութեան և գնած նոր տան ծախսերը ծածկելու համար $4^{0}/_{0}$ բոնտաները ծախելու հարցի մասին։ Այս ժողովը կը կայանայ քանի անգամ որ ներկայ լինի։

◆ Կովկասագիտական բարձր դասընթացքներում (Ալէքսանդրեան այգի) վաղը, ցերեկվայ ժամը 12-ին, կը կայանայ Ա. Ֆօմինի դասախօսութիւնը բուսաբանութեան մասին։ Երկուշաբթի, երեկոյեան ժամը 6-ին, տեղի կունենայ Տակայշվիլու վերջին դասախօսութիւնը վրաց պատմութեան մասին։ Երեքշաբթի, դեկտեմբերի 4-ին, նոյն դասընթացքներում կը սկսվեն Պետերբուրգի համալսարանի պրօֆէսսօր Կարեևսկու դասախօսութիւնները՝ երկրաբանութեան հիմունքների մասին։

◆ Վաղը, դեկտեմբերի 2-ին, երեկոյեան կայսերական բժշկական ընկերութեան շինութեան մէջ կը կայանայ ժողովրդական ընթերցանութիւն։ Բժիշկ Գ. Մաղաքեան երեկոյեան ժամը 6-ին հայերէն լեզուով կը կարդայ «դիֆտերիտ» (բգացաւ) հիւանդութեան մասին. բժ. Ե. Ս. Վաչնաձէն ժամը 7-ին վրացերէն լեզուով «քութէշ» հիւանդութեան մասին։ Ընթերցանութեան ժամանակ ցոյց կը տրվեն մոգական պատկերներ։ Մուտքը ձրի է։

◆ Նոյեմբերի 29-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին, Դվօրեանսկի միջանցքում, ոչ հեռու քաղաքային ախտահանիչ կամերայից, չորս զինված մարդիկ յարձակվեցին ախտահանիչ կամերայի կառավարիչ ֆելդշեր Գանի վրա և, աղաղակելով «կանգնիր, 600 րուբլին տուր», սկսեցին խուզարկել նրան, և վերջին քսակը 106 րուբլով, իսկ ժիլէթի գրպանից հանեցին 200 ր., մնացած 343 ր. նրանք չը կարողացան գտնել. Գանը պահել էր ներսի գրպանում։ Ապա կողոպտիչները դիմեցին փախուստի և անյայտացան։ Գանը յիշեալ 643 րուբլին ստացել էր քաղաքային վարչութիւնից և տանում էր ծառայողների ռոճիկները բաժանելու։

◆ Տեղական լրագիրների հաղորդած այն լուրը, որ Թիֆլիսի քաղաքային ինքնավարութեան ծառայողների վրա ամեն տարի ծախսվում է 547,955 րուբլի, մի քանի անբաւականութիւն է յարուցել քաղաքային դումայի իրաւասուների և ազգաբնակութեան մէջ. ուստի մեզ խնդրում են ասել, որ այդ գումարը ծախսվում է քաղաքային ծառայութեան մէջ եղող բոլոր ծառայողների վրա, որոնց թւում նաև հրդեհաշէջների և զանազան մասերի բանուորների վրա։ Իսկ ինչ վերաբերում է քաղաքագլխի, վարչութեան, հաշուապահութեան, ուսուցիչների, վարչութեան դիւանատան և դումայի վրա ծախսվող գումարին, նա հասնում է ընդամենը 92,000 րուբլու։ (Քաղաքային բիւջէի $6^{2}/_{3}{}^{0}/_{0}$)։

◆ Թիֆլիսի քաղաքի եկամուտների և ծախքերի նախահաշիւը արդէն քննվել վերջացել է, և գալիք շաբաթին կը յանձնվի բիւջէտային-ֆինանսական մասնաժողովի եզրակացութեան։ Մտադրութիւն կայ այդ նախահաշիւը ներկայացնել քաղաքային դումայի քննութեան մինչև ծննդեան տօները։

◆ Դեկտեմբերի 3-ին, երկուշաբթի օրը, Թիֆլիսի քաղաքային դումայի քննութեան առարկաներն են լինելու. վարչութեան չորրորդ անդամի, քաղաքային երկու գնահատողների (ОЦѢНЩИКЪ), քաղաքային աճուրդի դահլիճի կառավարչի և նահանգական վարչութեան մէջ քաղաքային դումայի կողմից ներկայացուցչի ընտրութիւնները։

◆ Թիֆլիսի բօրսայի գլխաւոր միջնորդների (մակլէր) պաշտօնի համար մատնանշում են Բերմանի և Բալանթարեանի վրա։

◆ Անդրկովկասի մուֆթի Գաիբօվը ներկայումս բաւական ատողջ է զգում իրան։

◆ Նոյեմբերի 27-ին Կախէտինսկի փողոցում Ռօզօվի տանը մինչև վերջին թելը այրվեց Կարլինսկու խողագործական գաւօդը։ Հրդեհի պատճառները առայժմ անյայտ են։

◆ Բարձրագոյն հաստատութիւն են գտել մինիստրների խորհրդի հետևեալ որոշումները. 1) երկաթուղային երթևեկութեան վրա հսկող զօրքերը մնում են իրանց պաշտօններում. ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրին իրաւունք է տրվում դիմել զինուորական պահակների աջակցութեան անպայման անհրաժեշտութեան դէպքում, 2) ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրութեան 1907 թ. նախահաշուի մէջ մտցնել 1,000,000 րուբլի՝ երկաթուղային կայարաններում յատուկ երկաթուղային պահակախմբեր պահելու համար, որոնք հարկաւոր դէպքերում փոխարինելու են զինուորական պահակախմբերին։

◆ Բագուի նաւթարդիւնաբերողների միջնորդութեան համաձայն, XXV հերթական համագումարը, որ նշանակված էր դեկտեմբերի 5-ին, յետաձգվում է մինչև 1908 թ. յունվարի 15-ը։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նոյեմբերի 28-ին Նախալօվկայում ապրող աղիւսի գաւօդի տէր պարսկահպատակ Բաբա Այվազօվը յայտնել է ոստիկանութեան, որ նրա բնակարանի պատգամբն են մտնում 7 անյայտ չարագործներ կողոպտման նպատակով. նրանցից երեքին նա իր ծառաների օգնութեամբ մի կերպ բռնում է և տանում ոստիկանատուն։ Ճանապարհին յարձակվում են չորս անյայտներ և ազատում են բռնածներին, որով նրա ծառաներից մէկը գլխից վէրք է ստանում։

—

Նոյեմբերի 29-ին, երեկոյեան ժամը 9 և կէսին, Օլգինսկի փողոցի վերջում երկու զինված չարագործներ թռչում են էլեքտրաքարշի վագօնը և կօնդուկտօր Արշակ Բուլօյեանից խլում են փողերը մօտ 15 րուբլի և անյայտանում են։

—

Նոյեմբերի 29-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին, Վօրօնցօվսկայա փողոցում, Եղիազարեանի տանը, իր բնակարանում պարսկահպատակ Մաշադի Ալի Մահմէդ օղլի Ալիէվը ատրճանակը մաքրելու ժամանակ անզգուշաբար կրակում է գլխին, որից և տեղն ու տեղը մեռնում է։ Դիակը ուղարկված է Միքայէլեան հիւանդանոցը։

—

Նոյեմբերի 29-ին, առաւօտեան ժամը 7-ին, Վիննի վերելքում Յակոբ Զախարօվի փուռն են մտնում 4 զինված չարագործներ և մահվան սպառնալիքով վերցնում են փողի արկղից 24 րուբլի և ապա, կոտրելով սնտուկի կողպէքը, վերցնում 583 րուբլի 2 կոպէկ, որից յետոյ փախչում են։

—

Նոյեմբերի 29-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին, Միքայէլեան փ. № 98 տանը յանկարծամահ եղաւ Միրզա Նասի Ջաֆար օղլին։ Դիակն ուղարկված է հիւանդանոց։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

◆ Նոյեմբերի 23-ին Պետերբուրգ է վերադարձել Ֆինլանդիայի գեներալ-նահանգապետ Հերարդը։ Նրա գալուստը, «Рѣчь» լրագրի ասելով, կապ ունի գեներալ Զէյնին ֆինլանդական գեներալ-նահանգապետի օգնական նշանակելու հետ։ Հերարդի հրաժարականի հաւանականութեան մասին տարածված լուրերը գնալով սաստկանում են։

◆ Վարշավայից «Сег.» լրագրին հաղորդում են. «Տեղեկութիւն է ստացվել, որ Վարշավայի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուի Պետերբուրգ գնալուց յետոյ՝ ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան մէջ որոշում է կայացել, որպէսզի ռուսաց համալսարանը Վարշավայում մնայ ապագայում եւս։

Մինիստրութեան դպրոցական քաղաքականութիւնը հիմնվելու է 1905 թւականին մինիստրների կօմիտեաի կայացրած յայտնի վճռի վրա, որի համաձայն թոյլատրվում է բանալ բացառապէս լեհական մասնաւոր դպրոցներ։ Ինքնավարութիւն մտցնելու դէպքում քաղաքների և զեմստվային վարչութիւնների իրաւունքները կը սահմանափակվեն ինչպէս դպրոցական հարցում, նոյնպէս և ոստիկանութիւնը կազմակերպելու գործում։

◆ Մօսկվայի ամենահարուստ բարեգործուհիներից մէկը 300 հազար րուբլի է յատկացրել Ստարօ-Եկատերինեան հիւանդանոցին կից մանկաբարձական տուն շինելու համար։

◆ Մօսկվայի սօցիալիստ-յեղափոխական ֆրակցիայի գործի առիթով սկսված նախնական քննութիւնը մօտ ժամանակներս աւարտված է և յանձնված Մօսկվայի դատաստանական պալատին։ Մեղադրվողների թիւը 112 հոգի է—ուսանողներ, ուսանողուհիներ և բանուորներ։ Նրանք բոլորն էլ կալանաւորված են I Պետական Դումանը ցրելուց յետոյ, և նրանցից 80 հոգի արդէն $1^{1}/_{2}$ տարուց աւելի պահվում էին կալանաւորութեան մէջ։ Նրանց մեղադրում են քրէական օրէնսգրքի 102-րդ յօդուածի հիման վրա։ («Р. У.»)

◆ Մօսկվայի երդ. - հաւատարմատարների մէջ Պետական Դումայի անդամ և միևնոյն ժամանակ երդուեալ-հաւատարմատար Պլեվակօյի վարմունքի առիթով յուզումը ոչ միայն չէ դադարում, այլ և աւելի է սաստկանում։ Յայտնի իրաւաբաններից մի քանիսը ուղղակի յայտնում են, որ Պլեվակօյի վարմունքը չէ կարելի թողնել առանց ընկերական բողոքի։ Ոչ միայն ձախակողմեան ուղղութեան պատկանող իրաւաբանները, այլև անկուսակցականները վրդովված են Պլեվակօյի ցոյց տուած վերաբերմունքից դէպի թէ Դումայի և թէ երդուեալ հաւատարմատարների դասին պատկանող իր ընկերը։ Նրանք գտնում են, որ Պլեվակօյի այն ֆրազը՝ թէ «ամբողջ Ռօդիչեվի մէջ աւելի քիչ խելք կայ քան մինիստրներից որևէ մէկի ճկոյթում», և նրա բռունցքով ու հայհոյանքներով տուած սպառնալիքները, յամենայն դէպս, պակաս վիրաւորանքներ չեն, քան այն, որի համար Ռօդիչեվը ստիպված եղաւ ներողութիւն խնդրելու։ («Рѣчь»)

◆ Նոյեմբերի 18-ին Տվեր քաղաքում ինքնասպանութեամբ վերջ տուին իրանց կեանքին երկու գիմնազիստուհիներ։ Երկուսն էլ պառկել էին անցնող գնացքի առաջ՝ ռելսների վրա։ Նրանցից մէկի թողած տոմսակի մէջ ասված է, որ «ապրել չարժէ, որովհետև իրանց հայրենիքը սիրողները չեն կարող խուլ մնալ դէպի Ռուսաստանի մէջ ներկայումս կատարվող անցքերը, իսկ դրա հետևանքը բանտն է, բերդը և այլն»։ Հանգուցեալի եղբայրները կալանաւորված էին։ Իսկ նրա հայրը պատկանում է «ռուս ժողովրդի միութեան»։ («Рѣчь»)

◆ Ումանում և նրա շրջաններում ժողովրդի հետաքրքրութիւնը դէպի Դուման չափազանց թոյլ է։ Գիւղացիները ներկայ Դուման համարում են «պաների Դումա», որից ոչինչ չը պէտք է սպասել։ Դումայի վերաբերմամբ ազգաբնակութեան ունեցած ամենագեղեցիկ ցուցմունքը հանդիսանում է լրագիրների հաստավաճառութիւնը։ Լրագրավաճառների ասելով, լրագիրները առաջին երկու Դումաների համեմատութեամբ այժմ ծախվում են 5 անգամ պակաս։ Գիւղացիները բոլորովին դադարել են լրագիրներ առնել։ («Кiев. В.»)

◆ Ռօդիչեվի միջադէպը մեծ արձագանք է գտել լեհական հասարակութեան մէջ, որը իր բարոյական պարտքն է համարում մի որևէ ձևով իր յարգանքը արտայայտել լեհական իրաւունքների պաշտպանութեան ժամանակ տուժած պատգամաւորին։ Հասարակութեան զանազան խաւերում, սկսած արիստօկրատներից մինչև գործարանական բանուորները, վերջին օրերի ընթացքում վիճաբանութիւնների նիւթ էր ծառայում այն հարցը, թէ լեհական հասարակութիւնը ինչ ձևով պիտի արտայայտէ իր համակրութիւնն ու յարգանքը պատգ. Ռօդիչեվին։

Քաղաքական ներկայ պայմաններում, նկատում է «Рѣчь» լրագրի Վարշավայի թղթակիցը, հասարակութիւնը հազիւ թէ կարողանայ իր այդ մտադրութիւնը իրագործել։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 23 նոյեմբերի

Ինչպէս յայտնի է, պատշաճաւոր իշխանութեան կողմից արդէն հաստատված է «Կովկասի հայոց դպրոցների ուսուցիչների և վարժուհիների միութեան» կանոնադրութիւնը. համաձայն այդ կանոնադրութեան արդէն կազմվել են ճիւղեր Թիֆլիսում և գաւառներում։ Ուսուցչ. Միութեան Կենտրօնական Վարչութիւնը սրանով հրաւէր է կարդում գաւառի ուսուցիչ-ուսուցչուհիներին կազմակերպել ճիւղեր ըստ կարելոյն շուտով, որպէսզի հնարաւոր լինի առաջիկայ յունվարի տօներին ընդհանուր ժողով հրաւիրել, որին մասնակցել կարողանան նաև ճիւղերը։ Կանոնադրութիւնը ստանալու և այլ գործերով դիմել՝ Тифлисъ, Пасkевича ул., Гаянянъ училище, Центральному Правленію «Общества армян. учителей».

Նախագահ՝ Ս. Աւետեան

Քարտուղար՝ Կ. Միրիմանեան

—

Թերքի, 18 նոյեմբերի

Երկու նամակներով դիմել և խնդրել էի պ. Ենոք Անդրէասեանցին (Կարհան գիւղացի), որ մեր մէջ ծագած ընդհարումները ընդունի քննելու «միջնորդ դատարանով»։ Երկար ժամանակ սպասելով պարոնից պատասխան չը ստացայ. լաւ է ինչպէս քարուստի այս վերջին անգամն էլ դիմում եմ լրագրի միջոցով պ. Ենոք Անդրէասեանցին. թող չը փախչի գոնէ այս անգամ ընդու-

---

Ներսիսեան դպրոցի պատմութեան հետ։

Նա առաջին անգամ մտաւ այդ ուսումնարանը իբրև Ներսէս V Աշտարակեցու որդեգիրը և ապա իբրև ուսուցիչ և դաստիարակ, որի ձեռքի տակից դուրս եկան մի շարք սերունդներ. ես չեմ կասկածում, որ նրա բազմաթիւ աշակերտները աշխարհի զանազան մասերում ցրված միշտ երախտագիտութեամբ կը յիշեն Պռօշեանի անբիծ անունը։

—

Ազգային-եկեղեցական խնդիրներում Պռօշեանը, թող ներվի ինձ ասել, ինդիֆֆերենտ էր. նա հայկական կուսակցութիւններից ոչ մէկին իր ամբողջ էութեամբ չէր պատկանում...

«Մեղուականների» ոգուն նա օտար էր, որովհետև «մեղուականութեան» երկաթակուռ դիսցիպլինային նա բնաւ չէր հպատակվում. Պռօշեանի «անզուսպ» լեզուն շատ անգամ այդ կուսակցութեան քուրմերին յուսահատութեան էր հասցնում... Անձնական առաքինութիւնը և բարոյական մաքրութիւնը ճշմարիտ ժողովրդասիրութեան հետ կապված՝ Պռօշեանը գիտէր բարձր դասել կուսակցական նեղ հաշիւներից. այդ հողի վրա անպակաս էին Պռօշեանի և մեղուականների մէջ աղմկալի կռիւներ... Մակար կաթողիկոսը և Պռօշեանը անհաշտ թշնամիներ էին, թէպէտ նրանց հայեացքների մէջ եկեղեցական և ազգային խնդիրներում հազիւ թէ կարելի էր գտնել հակադիր սկզբունքներ։ Մի ժամանակ նա մօտ էր «Նոր-Դարի» և «Արձագանքի» շուրջը ծագած գրական-հասարակական հոսանքին, բայց կատարեալ մտերմութիւն չը կար գաղափարակիցների մէջ, իսկ վերջին ժամանակ նա մի կողմ քաշվեց և այդ շրջապատից։

«Մշակի» ուղղութիւնը որոշ խնդիրներում նա անցեալները խիստ քննադատում էր, բայց երբեք չէր ժխտում Գրիգոր Արծրունու բարոյական մեծ ազդեցութիւնը և բարձր հեղինակութիւնը ժողովրդի լայն և գիտակից շրջաններում։

Պռօշեանը միայն իր մաշտարով գիտէր քննադատել հասարակական երևոյթները և անցքերը. նրա հետ կարելի էր չը համաձայնվել, վիճել և պայքարել անվերջ առանց բաժանվելու իրարից. համոզմունքների տարբերութիւնը բնաւ չէր թուլացնում գաղափարական հակառակորդների բարեկամական զգացմունքները, և Պռօշեանը ունէր ոչ սակաւ մտերիմներ հակառակ բանակի պատօլօգէտների շրջանում։

Նրա այդ հոգեկան առաքինութեան գաղտնիքը պէտք է որոնել Պռօշեանի զարմանալի բարեսրտութեան մէջ։

—

Վերջին կաթողիկոսներից Պռօշեանը առանձին հաճութեամբ սիրում էր յիշել Գէորգ IV ազգասէր հայրապետի գործերը։ Խրիմեանի մասին նա ունէր «առանձին կարծիք», որն ընթերցող հասարակութեան որոշ չափով արդէն յայտնի է նրա «Ցեցերի» վերջին գլխից։

Այն օրից, երբ Խրիմեանի կաթողիկոսութեան առաջին «քաղցր» պտուղները սկսեց ճաշակել հայոց եկեղեցին և ժողովուրդը, Պռօշեանը մի տեսակ յաղթական ժպիտով սիրում էր հեգնել Խրիմեանի ընտրութեան ջատագովներին. նուաստս երբեմն գտնում բաժին էր ընկնում Պռօշեանից լսել կծու ակնարկներ մեր անցեալ «մեղքերի» նկատմամբ... Եւ այժմ անպատ, աւերակ դարձած և մնանկացած էջմիածինը վերստին կենդանացնում է իմ յիշողութեան մէջ Պռօշեանի երկար գիշերների զրոյցները Խրիմեանի մասին...։

Յովհ. Սպենդիարեան

[illegible]

Բաքու, 22 նոյեմբերի

[illegible]

ներ յայտնել «Արամադ ընկերութեան» իր 500 ռուբլի, և տիկին Շ. Տէր-Մարգարեան-ցին՝ 300 ռուբլի նուէրների համար, մեր գիւղում նոր բացվելիք դպրոցի օգտին։

Ի դիմաց Լոր գիւղի հասարակութեան՝

Աստ. Յովհաննիսեանց

—

Թիֆլիս, 29 նոյեմբերի

Նոյեմբերի 25-ին, կիրակի, Վանքի եկեղեցու հանգ. տէր-Ղևոնդի ծխականներս հրաւիրված էինք լսելու սինօդին ուղղած մեր խնդրի պատասխանը։ Օտար ծխականները հեռացան եկեղեցուց. հարցը մասնաւոր նշանակութիւն ունէր, եթէ ոչ հոգևոր իշխանութիւնը վանքի բոլոր ծխականներին կը հրաւիրէր ժողովի։

Նոր էինք սկսել ստորագրել ներկայ եղողների թերթը, երբ, ոմանց ասելով՝ տէր-Ղևոնդի ծխական ձևանալով, իսկ իր ասելով՝ «ո՞վ կարող է իմ առաջ փակել եկեղեցու դուռը» գոռալով ներս խուժեց Խաժակը։

Մի պարոնի՝ եկեղեցու գոյութեան դէմ ակտիվ կռիւ մղողի ներկայութիւնը... քահանայական հարցով զբաղվող ժողովում՝ բնականաբար ցնցեց բոլորիս։

«Յեղափոխական» կաթողիկոս չէ, որ թաղում էին, կամ եկեղեցու «երէցփոխ» չէ, որ ընտրում էին. մի խումբ հաւատացեալներ զբաղված էին քահանայական ընտրութեան հարցով։ Բայց Դաշնակցութիւնը այդտեղ էլ է խոթում իր քիթը, նա փորձում է խառնվել և՝ տէրտէր-տիրացուի ընտրութեան գործում։

Բնական էր, որ ժողովականներս վերջին ծայր վիրաւորված զգացինք մեզ։

Դիմեցինք հոգևոր իշխանութեան ներկայացուցչին, մեզ հրաւիրողին՝ պահանջելով ազատել մեզ օտար և մանաւանդ նման մարդու ներկայութիւնից։ Հայր Երզնկեանը, խնայելով Խաժակի ինքնասիրութիւնը, կանչեց նրան մի կողմ և յայտնեց ժողովականներիս կամքը։

Խաժակը, իրան յատուկ ջղային ձևերով, վազեց դէպի ծխականներս և սկսեց գոռալ.

— Ո՞վ կարող է ինձ հեռացնել եկեղեցուց։

Բայց նկատելով թէ որպիսի ապշեցուցիչ տպաւորութիւն գործեց իր արտասանած «եկեղեցուց» խօսքը, նա շտապեց աւելացնել.

— Ես, իբրև թղթակից, իրաւունք ունեմ ներկայ լինել ժողովին։

Ժողովականներս բացատրեցինք քահանայական հարցով հետաքրքրվող «իբրև թղթակից» Խաժակին, որ երբ մամուլի ներկայացուցիչները ցանկանում են մասնաւոր ծխական ժողովին ներկայ լինել, պէտք է— նախքան ժողով խուժելը—ժողովի նախագահին ներկայացնեն՝ ուղարկեն իրանց կարտը. նախագահը, խորհրդակցելով ժողովի հետ, մերժում կամ թոյլ է տալիս թղթակիցներին ներկայ լինել ժողովին։

Բայց տրամաբանելու ընդունակութիւնը կորցրած, սպառնական դիրք ընդունելով գոռաց Խաժակը իր ամբողջ ձայնով՝ չէշտելով իւրաքանչիւր բառի իւրաքանչիւր վանկը.

— Գիտէ՞ք ես ով եմ... և վերջապէս ո՞վ չէ ճանաչում Խաժակին... փորձեցէք ինձ այստեղից հեռացնել, ապա, ապա... տեսնեմ ո՞վ է ինձ այստեղից դուրս անում...

Ծխականները խմբերի բաժանված եկեղեցու այս ու այն անկիւնում սկսեցին իրար հետ քչփչալ, մեկնել «գիտէք ես ո՞վ եմ» սպառնական նախադասութեան իմաստը—նշանակութիւնը։

Ծխականներից աներկիւղները «դուրս, եկեղեցուց դուրս» էին գոռում գազանացած Խաժակին. իսկ նա յենված նախագահի նստարանին, սպասողական դիրքում, նայում էր ժողովականներին, երբեմն-երբեմն «փորձեցէք, ապա փորձեցէք» հեգնօրէն գոռալով։

Բոնի ույժը իր ամբողջ էութեամբ ցցված էր ժողովրդի արդար պահանջի առաջ։

Հայր Երզնկեանը տեսնելով որ շատ սուր կերպարանք է ստանում Խաժակի յարուցած միջադէպը, խնդրեց ժողովականներին հանգստանալ և թոյլ տալ իրան հոգևոր իշխ. կարգադրութիւնը կատարել։ Ծխականներս, հ. Երզնկեանին լսելուց յետոյ, ընտրեցինք մեր միջից նախագահ խորհրդակցելու սինօդի կարգադրութեան մասին։

Երբ վերջացաւ խորհրդակցական ժողովը, պրոպագանդիստներից մէկը, կարծեմ Շահպազեան, դառնալով Խաժակին ասաց.

— Դէ, սկսենք Խաժակ, այժմս կարող ենք, դէ...

Եւ նոր էր սկսել թշուառ պրոպագանդիստը տէրտէրական ընտրութեան վերաբերմամբ Դաշնակցութեան «սկզբունքային» տեսակէտը բացատրել, երբ ընդհատեց նրան Խաժակը, դառնալով ինձ, ժողովի նախագահին.

—Այժմս ես ձեր օձիքը բաց չեմ թողնի։

Եւ սկսեց... ժողովը անպատուել էր նրան, խսկապէս դուրս էր շպրտել եկեղեցուց, և նա, գլուխը կորցրած, «պատիւ», «բացատրութիւն» էր պահանջում նախագահից։

—Ամաչէ՛ք մրռուքիցդ, պարոն, մի մօտենար՝ կը կեղտոտես ինձ... паукъ,—ասացի ես ու դուրս եկայ եկեղեցուց։

Եկեղեցու դրան առաջ Խաժակի օգնում ճռճվող բռունցքները իրանց փառաւոր դերը կը խաղային, եթէ ընկեր պրոպագանդիստը նրան իր «մարդ» լինելը չը յիշեցնէր։

Ես դիմեցի դէպի տուն։ Խաժակը կատաղած քայլերով հասաւ ինձ. զուգընթացաբար հետևում էր և իրան յատուկ յիշոցներ ու «հերոսին» վայել ջղային ժեստեր էր շռայլում իմ հասցէիս։

Երբ հասանք Վանքի փողոցի վրա գտնվող Սարօի ճաշարանը, Խաժակը նշան առաւ, հրամայեց, և ինձ մօտեցաւ «զինւորը» հասցէս պահանջելու։ Ես տուի կարտս։

Նոյն երեկոյեան ժողովականներից շատերը եկան ինձ տեսութեան։ Նրանք ցաւակցութիւն էին յայտնում, որ ես ընդհարվեցի «յայտնի» Խաժակի հետ և վրաս կենտրօնացրի նրա այդ հզօր բարկութիւնը։ Եւ ինձ բացատրում-մեկնում էին երկարօրէն՝ «գիտէք ես ո՞վ եմ» խորհրդաւոր խօսքերի նշանակութիւնը ու խորհուրդ տալիս մի կերպ հաշտվել նրա հետ... «Եթէ ոչ հետևանքը կարող է վատ լինել»։

Կիրակի, նոյեմբերի 25-ին, տեղի ունեցած վայրենի միջադէպը մի բնորոշ դէպք է։ «Յեղափոխական» կաթողիկոսի թաղմանը մասնակցողները այսօր փորձում են «իբրև բէպօրտեօրներ» քահանայական ընտրութեան պրոպագանդ մղել, ընտրութեան մասնակցել։ Իսկ երբ ժողովուրդը դուրս է վռնտում, նրանք վայրենի միջադէպեր են առաջ բերում։

Հասարակութեանն ենք թողնում գնահատել այս վարմունքը։

Նախագահ ժողովի Վանքի եկեղեցու՝ նոյեմբերի 25-ի

Գէորգ Բաղդասարեան Բաղդասարեանց

P. S.—Խնդրում ենք միւս թերթերին արտատպել այս նամակը։

Ծան. խմբ.—Տպելով այս նամակը, պատասխանատուութիւնը թողնում ենք նամակագրի վրա։

*) Նուիրատուների ցուցակը չենք կարող տպել տեղի սղութեան պատճառով։ Ծ. Խ.

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՑ

—

Փրովիդէնս, 13 նոյեմ. (ն. տ.)

Արդարութեան և ճշմարտութեան պաշտպան «Մշակի» վերերևումը սրտի անհուն բերկրութեամբ ողջունելով՝ կը մաղթենք, որ «Մշակ»՝ այդ 4 ամսուան դադարումէն ետքը՝ աւելի եռանդով ձեռնարկէ իր իդէալական գործին, հաստատ հաւատացած լինելով որ իր աշխատակիցներն ու թղթակիցներն աւելի կուռ ու անխորտակելի պատնէշ կը կազմեն սիրելի թերթի շուրջը։ Մեր ցեղը դեռ շա՜տ պէտք ունի ճշմարիտ «Մշակ»-ներու։ Եւ հայութիւնը, մանաւանդ այս վերջին տասնեակ մը տարիներուն, «Մշակի» նման լուրջ ու ծանրախոհ թերթերու բացակայութեան պատճառով շատ տուժեց ու պիտի տուժէ տակաւին, եթէ դեռ յապաղինք գիտակցութեան և ինքնաճանաչութեան գալ։ Ներկայիս աւելի քան երբեք պէտք ունինք «Մշակի» պէս՝ դրութիւնը ճիշդ ըմբռնող թերթերու, որովհետև հայ ազգի համար շատ կրիտիքական շրջան մըն է, որ կանցնինք հիմա. կրիտիքական կըսեմ, որովհետև մեր ցեղին կեանքին սպառնացող վտանգներն այժմ մէկէ աւելի են և կախուած են Դամոկլեան սրի նման մեր գլխին։

Ո՞վ պիտի նախատեսէ այդ վտանգները և ով պիտի առաջնորդէ հայ ժողովուրդը՝ այդ խութերուն մէջէն անվտանգ անցնելու և հասնելու համար ապահով նաւահանգիստը։

Ցաւալի է խոստովանիլ, թէ մենք ամերիկահայերս տակաւին չունեցանք ուղղակի ազգի շահերուն պաշտպանութեան նուիրուած, ժամանակի և պահանջի համեմատ ժողովուրդը ղեկավարող թերթ մը։ Տասնեակ տարիներէ ի վեր նեղ կուսակցական թերթերէ այնքան զզուած ենք, վասնզի անոնք իրենց գոյութենէն ի վեր միայն մէկ բան քարոզած են՝ «ամեն բան քողէք եւ մեզի հետեւեցէք»։ Սակայն ո՞ր մէկին և դէպի ո՞ւր։ Ամեն օր մէկ-մէկ կուսակցութիւն կը ստեղծուի, և այդ կուսակցութիւններէն իւրաքանչիւրն իրեն համար կըսէ, թէ ինքն է միակ ճշմարտասէրն ու ազգասէրը։ Հայաստան հայ չի մնար, բայց այդ հանգամանքն անոնց հոգը չէ. մնացածներն ալ սովամահ կըլլան, սակայն ատիկա ալ իրենց գործը չէ. գաղթողները կը խորթանան ու կօտարանան իրենց երկրէն, այլ այդ պարագան ալ բնաւ չի հետաքրքրեր զիրենք։ Գոնէ ամերիկահայոց մէջ տասնեակ տարիներէ ի վեր քարոզուած ու քարոզուող յեղափոխութիւնն այս է և դեռ կը յամառի այս ըլլալ։ Եւ տարակոյս չկայ, թէ ամեն տեղ ալ նոյնն է։

Սակայն եթէ մեր խաղաղ յառաջդիմական ուղղութիւն ունեցող թերթերու բաղձացած «ազգային համաժողովը» տեղի ունենայ, այն ատէն ազգը դէպի սպանդանոց առաջնորդուելէ պիտի դադրի, և այլևս կուսակցութիւններն ազատ չպիտի ըլլան իրենց ուզած փորձանքը ազգին գլխուն բերելու։ Բայց երբ արդեօք պիտի իրականանայ այդ ազգովին բաղձացուած ժողովը. ազգին ղեկավար այդ մարմինը պիտի իրականանա՞յ, թէ ոչ՝ մեռեալ տառ պիտի մնայ։

Արմէն

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։
ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ Ե. Կ. ԽՕԴՆԵՎԱ—9½—2 ժ. ատամի հիւ.
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։
Մ. Գ. ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ.
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ծաղկահատ.։
Կ. Ի. ԳԶԵԼԻԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի։
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.։
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇՉԵՐԲԻՆԱ—1½—2 ժ. մանկաբարձութեան։
Գ. Յ. ԳՈՒՐԳԵՆՕՎ—11—12 ժ. կանանց և մանկաբարձութեան։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ա. Յ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ—6—7 ժ. վիրաբուժ., վեներական, միզասեռ և մորթու հ.
Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ԱՆԴՐԿՈՎԿ. ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԻ
ՁՄԵՌԱՅԻՆ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ
(Նշանակված են Թիֆլիսի ժամերով)

—

ԹԻՖԼԻՍԻՑ
ԲԱԳՈՒ (Գանձակ, Եւլախ)
Արագ—գիշ. 12 ժ. 28 ր., Գանձակ—գիշ. 5 ժ. 42 ր., Եւլախ—առաւ. 7 ժ. 19 ր., Բագու—ցեր. 2 ժ. 43 ր.։ Պօստ.—երեկ. 9 ժ. 41 ր., Գանձակ—գիշ. 4 ժ. 13 ր., Եւլախ—առ. 6 ժ. 27 ր., Բագու—ցեր. 5 ժ. 39 ր.։ Մարդատար—ցեր. 7 ժ 53. ր., Գանձակ—ցեր. 2 ժ. 10 ր., Եւլախ—ցեր. 4 ժ. 21 ր., Բագու—գիշ. 1 ժ. 50 ր.։
ԲԱԹՈՒՄ (Գօրի, Միխայլօվօ, Ռիօն)
Մարդատար (№ 7).—առ. 10 ժ. 58 ր., Գօրի—ցեր. 1 ժ. 30 ր., Միխայլօվօ—ցեր. 2 ժ. 58 ր., Ռիօն—երեկ. 7 ժ. 21 ր., Բաթում—գիշ. 12 ժ. 10 ր.։ Պօստ.—առ. 9 ժ. 15 ր., Գօրի—ցեր. 11 ժ. 49 ր., Միխայլօվօ—ցեր. 1 ժ. 19 ր., Ռիօն—երեկ. 5 ժ. 47 ր., Բաթում—գիշ. 10 ժ. 45 ր.։ Մարդատար (№ 5)—գիշ. 11 ժ. 22 ր., Գօրի—գիշ. 1 ժ. 57 ր., Միխայլօվօ—գիշ. 3 ժ. 20 ր., Ռիօն—առ. 7 ժ. 41 ր., Բաթում—ցեր. 12 ժ. 27 ր.։
ԵՐԵՒԱՆ (Ալեքսանդրօպօլ)
Ապր.-մարդ.—ցեր. 3 ժ. 16 ր., Ալեքսանդրօպօլ—գիշ. 2 ժ. 30 ր., Երևան-Ուլուխ. առ. 8 ժ. 22 ր.։ Պօստ.—գիշ. 1 ժ. 8 ր., Ալեքսանդրօպօլ—ցեր. 11 ժ. 53 ր., Երևան—Ուլուխ.—ցեր. 5 ժ. 35 ր., Նախիջևան—գիշ. 12 ժ. 32 ր., Ջուլֆա—գիշ. 2 ժ. 35 ր.։
ԲԱԳՈՒԻՑ (Պետերբուրգի ժամանակով)
Մարդատար—առ. 4 ժ. արագ.—ցեր. 4 ժ. 4 ր.։ Պօստ.—ցեր. 11 ժ. 23 ր.։
ԲԱԹՈՒՄԻՑ—Մարդ.—առ. 10 ժ. 38 ր.։ Պօստ.—առ. 6 ժ. 49 ր.։ Մարդատ.—ցեր. 5 ժ. 46 ր.։
ԵՐԵՒԱՆ-ՈՒԼՈՒԽԱՆԼՈՒԻՑ — Պօստ.—առ. 1 ժ. 58 ր.։ Ապրանք.-մարդատար—գիշ. 1 ժ. 50 ր.։
ՋՈՒԼՖԱՅԻՑ—Պօստ. գիշ. 4 ժամին։ Մարդ.-ապրանք.—ցեր. 3 ժ. 21 ր.։
ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ — Պօստ.—7 ժամին։ Մրդ.-ապրանք.—6 ժ. 58 ր.։

Հրատարակ. Գ. ԳԱԼՍՏԵԱՆԻ
Լոյս է տեսել
Գ. Ղազարեանի
1) ՀՈՂԸ ԵՒ ՆՐԱ ՄՇԱԿՈՒԹԻՒՆԸ գինը 20 կ.
2) ՍԵՐՄ ԵՒ ՑԱՆՔ » 20 կ.
Դիմել՝ Тифлисъ, книжный магазинъ «ГУТТЕНБЕРГЪ» Г. И. Галустяну.
2—5

Լոյս տեսաւ
Ա. ՋԱՆՆԵԱՆԻ
ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ
ԳԻՆԸ 30 Կ.
Գրավաճառների մօտ։ 10—10

ԵՂԲ. ԱՒՍԱՐԳԻՍՕՎՆԵՐԻ
ԱՅԳԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ
ծախում է պտղատու ծառեր՝ արտասահմանեան, ռուսական և կովկասեան տեսակների, շատ չափաւոր գներով։ Հասցէն՝ ст. Скра, Зак. ж. дор. Бр. Авсаркисовымъ.
(Ե.Հ. Շ. 15—15

ԺԱՅՌ
Դրամա 4 գործողութեամբ
Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ
(Առաջին անգամ խաղացված է Թիֆլիսի բեմի վրա 1905 թ. ապրիլ 7-ին)
Պօստի ծախքով գինն է ՄԷԿ ՌՈՒԲԼԻ։
Դիմել՝ Тифлисъ, книжный магазинъ „Гуттенбергъ" Г. И. Галустяну.
5—5

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ
Վաղը, դեկտեմբերի 2-ին,
Ի նպաստ Երկրորդ իգական կիրակնօրեայ դպրոցի հայոց բաժանմունքի
Հայ դրամատիկական սիրողների խումբը բարեհաճ մասնակցութեամբ գերասանուհի տիկին ՋԱՄՈՒԿԵԱՆԻ
Կը ներկայացնէ
ՁՈՐԱԽԱՂԻ —— ՄԻՋՈՑԻՆ
կօմեդիա 4 արար.
Մասնակցում են՝ տ. Ջամուկեան, օր. օր. Ղաչարդուզեան, Մելիքեան, Միքայելեան, Գուրենեան, Քիշմիշեան, պ. պ. Երամեան, Եղեկեան, Եսայբէկեան, Մակարեան, Մայլեան, Յովհաննիսեան, Վանշիր, Տէր-Առաքելեան, Փանոսեան, Փիրումեան և ուրիշ.։
Խառամիջոցներին և ներկայացման վերջը
ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ
Կը ծախվեն ծաղիկներ, քաղցրաւենիք, կօնֆէտի և այլն.
Ներկայացումից յետոյ ՊԱՐԵՐ
Տեղերի գինը 2 ր. 50 կ. մինչև 75 կ.
Սկիզբն է ճիշտ ժամը 8-ին երեկոյեան.
Առանձին մուտքի վճար չը կայ.
Տոմսակները վաճառվում են ժողովարանի շվէյցարի մօտ։
(շ. կ.) 1—2

ՀԱՅՈՑ ԹԱՏՐՈՆ
Հայ դերասանական ընկերութիւնը
Երկուշաբթի, դեկտեմբերի 3-ին,
Արտիստիկ ընկերութեան թատրոնում
Մասնակցութեամբ դեր. ԱԲԷԼԵԱՆԻ
Կը ներկայացնէ
ՀԱՅՐԵՆԻՔ
Դրամա 7 գործ., հեղ. Վ. Սարդուի. թարգմ. Նելեանի
Մասնակցում է ամբողջ խումբը
Սկիզբը երեկոյեան ժամը 8-ին։
(շ. կ.) 1—2

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶ
(Ձեռնարկ մայրերի և դաստիարակչուհիների համար)
Ս. Վ. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ-ԵՐԿԱՅՆԱԲԱԶՈՒԿԻ
Գինն է 1 r. 50 կ.
Միքայէլեան փողոց № 138
3—20

Պր. Ա. ՍԱՐՈՒԽԱՆԵԱՆՑ
«Բուսական աշխարհից»
Նպաստ հայ գիւղատնտեսութեան
ՆԵՐԿԱՏՈՒ ԲՈՅՍԵՐ
ԵՒ
Դրանց ներկերը—հին հայկական եղանակով պատրաստելու ձևը։
Գինն է 25 կօպ.
Ծախվում է բոլոր գրավաճառանոցներում։
(ու.) 2—10

ԲԺԻՇԿ
Ա. Միխիթարեանց
Ընդունում է հիւանդներին. մասնագիտութիւն՝ սիֆիլիս, միզային, վեներական և մորթու հիւանդութիւններ. առաւօտեան 12—2 ժ., երեկ. 5—7 ժ., Սօլօլակ, Բեհբութեան փողոց № 33։
(ա. օ.) 51—100

ԲԺԻՇԿ
Գ. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
Ներքին եւ երեխայոց, առանձնապէս ստամոքսի եւ աղիքների հիւանդութիւններ։

Ընդունելութիւն ամեն օր	12—1 ժ. առաւօտեան 5—7 ժ. երեկոյեան

Միքայէլեան փողոց տ. Ճավճավաձէի № 36.
(ա.օ.) 50—100

Երկուշաբթի, դեկտեմբերի 3-ին,
ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆՈՒՄ
Բարձր կուրսերի ունկնդրուհիների և ունկնդիրների Կովկասի ընկերութիւնների միջոցները ուժեղացնելու համար
Կը ներկայացվի օպերա
„ԱԻԴԱ"
մասնակցութեամբ ՎԻՆՉԵՆՑՕ
ԿՕՊ-ՊՕԼՕ
Տոմսակները ծախվում են Լ. Խիզդեկելի գրավաճառանոցում (Գօլօվինսկ. պր.), իսկ ներկայացման օրը թատրոնի կասսայում։
(հ. շ.) 2—2

ՀՐԱՒԷՐ
Թիֆլիսի «Տափի Թաղի» (Քամոյենց)սուրբ Գէորգ եկեղեցու հոգաբարձութիւնը խնդրում է շնորհ բերել ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ երկու սեռի ծխականներին, սկսած 21 տարեկանից, դեկտեմբերի 2-ին, կիրակի, առաւօտեան ժամը 11-ին ս. Նշանի դպրոցը։
Ժողովի պարապմունքները լինելու են՝ ա) 1906 թ. հաշուի և ներկայ 1907 թ. նախահաշուի քննութիւնը և հաստատութիւնը. բ) եկեղեցու միաբան Յովսէփ քահ. Տէր-Պետրոսեանի հոգաբարձութեան ուղղած գրութիւնները 21 դեկտ. 1906 թ. № 19 և 4 յունվարի 1907 թ. № 1։
Ծանօթ.—Այս ժողովը համարվում է երկրորդ և օրինական՝ չը նայելով ներկայ գտնվող անդամների թւին։
(ու. շ.) 2—2

Զանգեզուրի գաւառի ԼՕՐ գիւղի նորաբաց ծխական ուսումնարանի համար
ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է ՄԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ
Պայմանների համար դիմել Балаханы, пром. „Воротан", Аствацатуру Іоаннисьянцъ.
(ա. օ.) 3—5

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ
Պատիւ ունի յայտնելու ընկերութեան մեծարգոյ անդամներին, որ շաբաթ, դեկտեմբերի 1-ին, երեկոյեան ճիշտ ժամը 6½-ին քաղաքային տան դահլիճում (մուտքը Երևանեան հրապարակից) նշանակված է երկրորդ [անգամ] ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ.
Զբաղմունքի առարկաներն են.
1. Ընկերութեան նոր կանօնադրութեան նախագծի մասին (Թիֆլիսի Հ. Բ. Ընկերութիւնը վերափոխվում է «Հայոց Կրթական-Բարեգործական Ընկերութիւն Կովկասում»).
2. Ընկ. կտակած հանգուցեալ Յով. Խուդադեանի քարվանսարայի վերաշինութեան լրացուցիչ նախահաշուի հաստատման մասին.
3. Ընկ. քարվանսարայի շինութեան և գնած նոր տան ծախսերը ծածկելու համար 4% ռենտաները ծախելու հարցի մասին.
Ծանօթ.—Նոր կանօնադրութեան հետ կարելի է ծանօթանալ ընկ. գրասենեակում առաւօտեան ժամը 10-ից մինչև ցերեկվայ ժամը 3-ը։
Այս ժողովը կը կայանայ քանի անդամ որ ներկայ լինի։
(ու. շ.) 2—2

Բացված է բաժանորդագրութիւն
„ՄԵՐ ՁԱՅՆԸ"
Հասարակական, գրական և քաղաքական օրաթերթ։
«Մեր ձայնը» կը սկսվի հրատարակվել Նոր-Նախիջևանում, 1907 թ. դեկտեմբերի 1-ից, և լոյս կը տեսնի շաբաթը երեք անգամ։
«Մեր Ձայնում» կը տպագրվեն հասարակական գործիչների պատկերներ, կարևոր նկարներ և ծաղրանկարներ։
«ՄԵՐ ՁԱՅՆԻ» տարեկան բաժանորդագինն է՝
Ռոստովում (Դօնի ափին) և Նոր-Նախիջևանում . . . . . 5 ր.
Դրսում . . . . 6 ր.
Արտասահմանում . . . . 10 ր.
1908 թ. համար բաժանորդ գրվողները կը ստանան 1907 թ. դեկտեմբեր ամսի համարները ՁՐԻ։
Բաժանորդագրութիւնը ընդունվում է՝
1. «Մեր Ձայնի» խմբագրատանը, Նոր-Նախիջևան, Եկատերինեան հրապարակ, տ. Մալեեանի, № 20.
2. Ռոստովում (Դօնի ափին) հետևեալ գրավաճառանոցներում. „Наука и Жизнь", Большая Садовая, Գրանդ Օտէլի հանդէպ, և „Образованіе", Большая Садовая, Վոլժկօ-Կամսկի բանկի հանդէպ։
3. Թիֆլիսում՝ «Գուտտենբերգ» և «Կենտրօնական» գրավաճառանոցներում։
«Մեր Ձայնին» աշխատակցելու են հայ գրականութեան մէջ եղած յայտնի գրողները ու հրապարակախօսները։
Խմբագիր-հրատարակիչ՝ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ
10—6
(Հ. շ.)